

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Michal Souček

Využití sociálních sítí pravicovými populisty na příkladu hnutí

SPD – Tomio Okamura

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Daniela Vašátková

OLOMOUC 2018

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci, dne 3. května 2018

.....

Podpis

Rád bych poděkoval Mgr. Daniele Vašátkové za odborné rady a především trpělivost při vedení mé práce. Poděkování také patří celé Katedře politologie a evropských studií za úžasné roky studia. Děkuji i mé rodině a přítelkyni za trpělivost a podporu. Speciální poděkování patří mé sestře Martině, bez jejíž pomoci by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod	5
1 Všeobecná teorie populismu	9
1.1 Vlastnosti populismu	12
1.1.1 Vůdce a styl vládnutí	13
1.1.2 Lid jako nositel hodnot	15
1.2 Teoretické přístupy	17
1.2.1 Thin-centered ideologie	20
1.2.2 Teorie „nového populismu“	21
1.2.3 Pravicový populismus	24
1.3 Populismus jako dědictví komunismu	28
2 Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura	29
2.1 Program SPD	30
2.2 Tomio Okamura	32
3 Design výzkumu	35
3.1 Sociální sítě	35
3.2 Obsahová analýza	36
3.3 Sběr dat	37
4 Analytická část	38
4.1 Sociální sítě a SPD	38
4.2 Odpovědi na dotazník	39
4.3 Příspěvky Tomio Okamura - SPD	40
4.4 Obsahová analýza	44
Závěr	48
Prameny a Literatura	52
Přílohy	57

Úvod

V současném politologickém diskursu představuje pojem populismu dlouho opomíjený fenomén. Dřívější ideologický střet pomyslně ukončený vydáním Fukuyamova Konce dějin a posledního člověka nás přivádí do bezideologické současnosti. Vítězná liberální demokracie je v moderní době ohrožena rostoucí hrozbou populismu. Ač je to nepřítel těžko uchopitelný, dnes už je téměř všudypřítomný. Nárůst populistů a populistických stran je citelný i u nás, neboť poslední volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR vyhrály především protestní strany, které využívají prvků populismu či jsou čistě populistickými projekty.

Na účet populismu je toho připsáno mnohem více, než o co se populismus svým působením zasloužil. Způsobeno je to především vágností onoho pojmu, který je nadužíván a tím i vnitřně vyprazdňován. Tento fakt je způsoben absencí přesné definice populismu, ale i nejednotným postojem vědecké obce, co to vlastně je. Přestože je populismus vědecky rozebírán více než 50 let, předměty jeho zkoumání se stále vyvíjí a mění. V první řadě je to geograficky, od populistických vůdců v Latinské Americe a Africe po moderní strany v Evropě. Zároveň se mění i způsob jejich komunikace s voliči, která s nástupem internetu a především sociálních sítí dostala zcela nový rozměr. Možnost přímé komunikace politiků s voliči bez jakýchkoliv prostředníků umožnilo sdělovat větší množství informací a kritizovat ostatní zdroje, což dříve nebylo možné. Toto je jeden z hlavních aspektů, kterým se tato práce bude zabývat.

Teoretická roztržičnost populismu dává prostor novým konceptům, které si dávají za cíl ucelení poznatků a pojmenování dílčích efektů, kterými se populismus vyznačuje. Tento zvýšený zájem o danou problematiku spíše komplikuje situaci a tato práce bude proto z důvodu větší přehlednosti vycházet pouze z některých teoretických východisek, které nemusí být zahrnuty v dalších přístupech. Jedna ze snah o teoretické uchopení populismu vedla k vytvoření třech základních úrovní. Prvním je tzv. thin-centred ideologie, která se dá přeložit jako úzká či omezená. Dalším stupněm je všeobecný diskurs a posledním nejslabším je populistický rétorický styl.

Jedním z teoretických východisek této práce je teorie tzv. analytického jádra (těla) populismu, které prezentoval Francisco Panizza v knize *Populism and the Mirror of Democracy* roku 2005. Toto tzv. analytické jádro populismu se skládá ze tří základních složek, kterými jsou 1) konstrukce lidu a elit jako homogenních entit, 2) zdůraznění

antagonistického vztahu mezi lidem a elitami, 3) chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna. Mezi další významné teorie pak patří tzv. nový populismus, který se objevil na konci 20. století. Jeho představitelé směřují spíše do pravého pólu politického spektra. To je důvodem pro představení znaků pravicového populismu jako takového.

Do teoretické části patří také definování sociálních sítí jako masového komunikačního prostředku na Internetu. Tento fenomén poslední dekády ovlivňuje životní styl nejen mileniálů a získává svým dosahem a rychlostí šíření informací podstatného vlivu. Tohoto faktu si jsou vědomy i politické subjekty, které jsou zároveň nuceny se přizpůsobit době a potřebám svých voličů.

Předmětem této práce je hnutí Svoboda a přímá demokracie - Tomio Okamura (SPD). Toto hnutí vzniklo na jaře roku 2015 poté, co jeho hlavní představitel T. Okamura byl, po údajném puči, vyloučen ze strany Úsvit přímé demokracie. Tato parlamentní strana, která zastávala 14 poslaneckých mandátů, neměla dlouhou historii, neboť byla založena v červnu roku 2013 právě T. Okamurou. Hnutí SPD tak v podobě jejího zakladatele nepřímo navazuje na dřívější působení Úsvitu. Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017 získalo hnutí SPD 10,64 %, konkrétně 538 574 hlasů. Tento čtvrtý nejlepší výsledek ve volbách přidělil hnutí 22 mandátů. Tím se stalo neopominutelným prvkem v Poslanecké sněmovně. Hnutí SPD je často označováno jako populistické, resp. pravicově populistické. Zdali tomu tak je, ověřím ve vedlejších výzkumných otázkách.

„Je hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura populistické hnutí?“

„Jedná se v tomto případě o pravicový populismus?“

Charakteristickým znakem tohoto hnutí je mj. právě komunikace s příznivci. Vytváří jistý monopol na zdroje informací ohledně fungování hnutí a činnosti jejich členů. Tento monopol je zprostředkován především formou oficiálních účtů na sociálních sítích. Hnutí provozuje oficiální účty na stránkách Facebook, Youtube, Twitter a Instagram. Nejvýraznější postavou a hlavním zprostředkovatelem postojů je již zmíněný předseda T. Okamura, který také užívá svých osobních profilů na výše zmíněných sítích.

Cílem práce je analýza komunikace populistických hnutí na sociálních sítích a to skrze případovou studii komunikace SPD. Z důvodu velkého počtu příspěvků a jejich časté duplikaci (např. vzájemnému sdílení příspěvků) je pro analýzu vybrána sociální síť Facebook, protože se jedná o nejužívanější stránky s největším počtem příznivců. Z hlediska časového

omezení se bude jednat o příspěvky od 2. května 2017 do 21. října 2017. Tato data jsou vybrána jako stěžejní body voleb, kdy počátek období koresponduje s vyhlášením termínu voleb a tedy i faktickým zahájením kampaně a konec období je spojen s konáním voleb. Analýzou těchto příspěvků je představeno, jakým typem příspěvků a jejich dílčími částmi jsou jejich názory sdělovány. Pozornost je věnována i četnosti těchto příspěvků. Všechny tyto aspekty by měly být zodpovězeny v hlavní výzkumné otázce, která zní:

„Jakými prostředky komunikuje se svými příznivci Tomio Okamura na sociálních sítích?“

Práce je členěna do čtyř hlavních částí, kdy první část bude představovat teoretický rámec celé práce, která se neobejde bez definování základních pojmů. Základem je teoretické ukotvení populismu dle jednotlivých autorů a sestavení základních znaků populismu. Mezi hlavní autory, kteří přispěli ke studiu populismu, patří Ghita Ionescu, Margaret Canovan, Francisco Panizza nebo Paul Taggart. Dále je vymezen rozdíl mezi populismem a pravicovým populismem. Za jakým účelem tyto strany a hnutí vznikají, jakým způsobem fungují, kde získávají voliče a jaká témata jsou jimi artikulována. Ohledně této problematiky je využito především děl od Case Mudda. V práci je věnována krátká podkapitola i teorii vlivu dřívější komunistické éry na vzestup populistických hnutí.

V druhé části práce je představeno hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura. Kapitola stručně shrnuje historii působení hnutí s přihlédnutím na fungování strany Úsvit přímé demokracie. Program hnutí obsahuje několik priorit, mezi které, jak napovídá samotný název, patří aplikování prvků přímé demokracie do ústavního pořádku České republiky. Nejvíce medializované je téma všeobecného referenda, které se, s přispěním dalších parlamentních stran a hnutí, pravděpodobně dostane k reálnému naplnění. Dále je představena osobnost lídra Tomia Okamury. Jeho politická kariéra zahrnuje vykonávání funkce senátora, neúspěšný pokus o kandidaturu na prezidenta a působení ve straně Úsvit přímé demokracie a hnutí SPD.

Třetí část práce prezentuje design výzkumu. V této kapitole je představen fenomén sociálních sítí a především nejvýznamnější z nich Facebook. V rámci toho je definováno, co jsou sociální sítě, jakým způsobem fungují a jaký je z politického hlediska jejich největší potenciál. Jejich vliv na výsledky voleb je v posledních letech znatelný, ne-li jeden z největších. Dále je zde uvedena teorie obsahové analýzy. Tento kvantitativní způsob zkoumání dat je definován podle knihy od Ireny Reifové *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Součástí kapitoly je též představení způsobu sběru dat. Ten probíhal dvěma způsoby. Primární

způsob byl založen na analyzování příspěvků na oficiálním profilu T. Okamury na síti Facebook. Sekundárním způsobem byly dotazníky, které byly zaslány předsedům krajských organizací SPD a T. Okamurovi.

Poslední, analytická část, zobrazuje fungování hnutí a především T. Okamury na sociálních sítích. Hnutí provozuje oficiální účty na všech předních sociálních sítích, kde pravidelně seznamuje své příznivce s aktuálním děním. Součástí je stručné porovnání oficiálních facebookových účtů všech parlamentních stran a jejich lídrů z hlediska počtu sledujících. Následuje zpracování odpovědí dotazníku a shrnutí komunikace s představiteli hnutí kvůli tomuto zdroji informací. Samotná analýza je poté rozdělena do dvou částí, kdy v první půlce je brán zřetel především na typ příspěvku, jeho formu, četnost a další aspekty s ním spojené. Pozornost je brána i na reakce příznivců hnutí na tyto příspěvky. Ve druhé části závěrečné kapitoly jsou výsledky obsahové analýzy a jejich propojení s analytickým jádrem populismu od zmiňovaného F. Panizzy.

Pro teoretický rámec je čerpáno z děl předních odborníků na populismus. Mezi první publikace patří sborník od Ghity Ionescu a Ernesta Gellnera *Populism its meanings and national characteristics*, který byl vydán jako výstup konference o populismu z roku 1967. Následuje několik publikací od Casa Muddeho, např. *Populism: a very short introduction*, *The populist radical right* nebo *Who's afraid of the European radical right*. Nelze opomenout ani dílo dalšího britského politologa Paula Taggart *Populism* nebo od italského autora Francisca Panizzy *Populism and the mirror of democracy*. Teorii nového populismu poté zkoumá Peter Učeň nebo Tyler Cowen v článku *The New Populism isn't about economics*. Z českých autorů je čerpáno z děl Miroslava Mareše, např. *Pravicový radikalismus a extremismus v ČR*, nebo od Vlastimila Havlíka a jeho článků z portálu *Rexter*.

1 Všeobecná teorie populismu

Jediné univerzální východisko, na kterém se teoretici ohledně populismu shodnou, je to, že populismus nelze definovat. Snahy o nalezení definice, ať už minimalistické či všezahrnující, jsou neuspokojivé. Upozornění na nemožnost uchopení konceptu populismu jsou už brány jako „kliše“. K tomu přispívá fakt, že oproti jiným neukotveným teoriím, se k tomuto konceptu žádní politici přímo nehlásí. Populismus je sám o sobě zpochybnitelný koncept, o kterém nikdo neví, co to přesně je. Počátek zkoumání každého jevu vyžaduje položit si základní otázky pro definování částí onoho prvku. U populismu mohou znít otázky: Kdo je lid? Kdo mluví za lid? Jak funguje populistická identifikace? (Panizza 2005: 1) Nejednotnost zkoumání populismu se ukazuje i v počátečních bodech, ze kterých teoretici vycházejí. Proto se pokládají i jiné základní otázky, které už od začátku nahlízejí na problematiku z jiného úhlu. Byl populismus nejdříve ve formě ideologie nebo hnutí či oboje zároveň? Nemůže jeden pojem zahrnovat mnoho nespojitelných prvků? Nezáleží na tom, jestli považujeme populismus pouze za doktrínu nebo za hnutí. Bude vždy proměnlivý a nepolapitelný. Může se objevit všude a přitom nabýt protichůdných tvarů. (Ionescu, Gellner 1970: 3)

Tuto značnou přizpůsobivost a schopnost proměny nazval britský profesor z univerzity v Sussexu Paul Taggart jako „prekérní konceptuální kluzkost“, čímž upozorňoval na nehmatatelnost a neohrabanost konceptu. Populismus má dle Taggarta mnoho prvků ideologie, ale ne všechny. V některých částech světa hraje důležitou roli a stejně tak je v jiných částech světa zcela bezvýznamný. Zdá se být revoluční a získává velkou podporu, ať už na základě masy nebo charismatického lídra. Pokaždé ale není schopný nabídnout strukturální reformu a po krátké době se zase rozptýlí. Vytvořit obecný popis, natož univerzální a komplexní definici, je proto nemožné. Schopnost populismu přizpůsobit se prostoru a času působení je doplněna i formou výstupu. Přídomek „populistický“ můžeme přiřadit k vůdcům, režimům, nápadům a stylům. Důvod této adaptability je v „prázdném srdci“ populismu, které postrádá závazek ke klíčovým hodnotám. Oproti jiným ideologiím, které se zakládají na rovnosti, svobodě nebo sociální spravedlnosti, u populismu nic takového není. To vysvětluje, proč může být populismus připojen či využit dalšími ideologiemi, které toto „prázdné srdce“ vyplňují. Zachovává si tak chameleonskou schopnost, což znamená, že se přizpůsobuje hodnotám a prostředí, ve kterém se pohybuje. Nelze to brát jako masku nebo převlek, neboť populismus je vždy částečně tvořen prostředím, ve kterém se vyskytuje. To do

značné míry dělají i ostatní ideologie, nikoliv však v takovém rozsahu jako populismus, který čerpá ze společenských příběhů či mýtů a poté se je snaží využít ve svůj prospěch. (Taggart 2000: 1-3)

Nejběžněji je brán populismus jako forma ostře antagonistické politické rétoriky a chování politiků. Ti mají tendence extrémně zjednodušovat komplikované problémy a nabízet očividně jednoduchá, bezbolestná a často velmi vágní řešení. (Školka 2000: 2) Termín populismus je odvozen od latin. populus – lid. Dle jedné z výukových definic se jedná o netradiční politické metody, které působí na emoce, nadbíhají momentální náladám lidu a nejsou ideologicky vázané. Svým jednáním podněcují xenofobii, využívají předsudků a stereotypů. (Danics 2017: 127-128)

Populismus slouží i v rámci politické psychologie, kde funguje jako prostředek politické perzekuce. Jedná se o nabytí pocitu neidentifikovatelného spiknutí, které úmyslně, skrytě a vytrvale bojuje proti lidu. Původci tohoto spiknutí jsou vnější síly – kolonialisté, kosmopolitní lidé, bankéři nebo židé. Z toho plyne cílený negativismus – antikapitalistický, antiurbanistický, antisemitský apod. (Ionescu, Gellner 1970: 3)

Nejslabší pojetí termínu „populismus“ od britského sociologa Petera Worsleye je vhodný k popisu jakéhokoliv politického hnutí vyvolávajícího jméno lidu. Na lid se do jisté míry odvolávají všechny politické strany, což je podstata zastupitelské demokracie. (Panizza 2005: 5) Řadu pokusů o vytvoření definice nelze vynechat bez jedné z prvních od rusko-britského filozofa Isaiah Berlina a jeho „*Popelčina komplexu*“, podle kterého „*na světě existuje bota [populismus], pro kterou lze nalézt nohu [politickou stranu]. Máme zde různé typy nohou, které takřka sedí, tím ale nesmíme být oklamáni. Principem je stále hledat onu ideálně padnoucí nohu ve formě čistého populismu*“. (Canovan citován in Kubát et al. 2016: 7) Berlin poté přijal definici populismu jako přesvědčení o příslušnosti ke skupině nebo kultuře. Klíčovým bodem je zde pojem příslušnosti či sounáležitosti (z angl. belonging). (Ionescu, Gellner 1970: 156)

Pokusy o nalezení definice, tentokrát ohledně vztahu populismu a demokracie, mohou dosahovat až takových forem, jako navrhl mexický politolog Benjamin Arditi, podle kterého populismus „*připomíná opilého hosta na večírku: nerespektuje slušné chování u stolu, je nezdvorný, dokonce může začít „flirtovat se ženami ostatních hostů*“. Ovšem je také možné, že svým blábolním prozrazuje pravdy o liberální demokracii, která pozapomněla na svůj

základní ideál svrchované vlády lidu.“ (Arditi citován in Panizza 2005: 22) To je jedním z důvodů, proč nemůžeme tyto (populistické) názory přehlížet a nebrat je v potaz. I rušivé výkřiky pomáhají lépe pochopit komplexitu demokracie. Přítomnost populismu není symptomem zaostalosti, který je zapotřebí vymýtit. Populismus je stín demokracie, především té zastupitelské. (Canovan 1999: 2-3) Na druhou stranu je populismus některými vnímán jako „patologie demokracie“ či „paranoidní styl politiky“. Ač může být spojen s jakoukoliv ideologií, ve svém jádru je autoritářský a nacionalistický, což je důvod, proč je populistická demokracie brána jako nepřítel demokracie pluralitní. (Heywood 2008: 432) Přesto je populismus založen na respektu k základním demokratickým principům včetně tržní ekonomiky. Odmítá také násilnou revoluci, a to i přes skutečnost, že zavrhuje všechny existující ideologie, jelikož jsou pro něj nedostatečné pro danou společnost. Pro svůj nástup a výkon moci chce najít, nebo přináší svůj vlastní „nový“ způsob. (Školka 2000: 3)

Jedním z charakteristických symbolů populismu, kterým přispěl Johan Herder, je víra ve ctnost každé společnosti (lidu). Víra pramení z přesvědčení, že participace jedince ve společnosti je jedním ze složek nabytí jeho lidskosti. Lidská participace zde probíhala dříve než stát, proto je společnost starší, lepší, silnější a moudřejší než stát. Pro mnohé jsou společenské vazby silnější a důležitější. Pocit sounáležitosti a tzv. bratrství řadí i nad svobodu. Z tohoto bodu nadřazenosti se už snadno dochází k intoleranci, nedůvěře a xenofobii. Populistické hnutí vytváří spíše společenské hnutí než vysoce strukturovanou politickou stranu. Jde o přesvědčení, že ve skutečnosti není politika nadřazena běžným lidem. (Ionescu, Gellner 1970: 157)

1.1 Vlastnosti populismu

K představení všeobecných vlastností populismu využiji ucelené poznatky dvou autorů – Paula Taggarta a Petera Wilese. Charakterizovat populismus pozitivním či neutrálním způsobem je ztíženo faktem, že jeho popis se utváří na základě prvků, proti kterým se vymezuje. Prvky se poté liší dle kultury a místa působení. Dle všeobecných možností jsou vyzdvihovány tyto charakteristiky populismu:

- *nepřátelství populismu k reprezentativní politice a zastupitelské demokracii;*
- *odkaz na idealizované „srdcové oblasti“, kdy společnost, politika a ekonomika byly ještě v pořádku a odrážely hodnoty „obyčejných“ lidí;*
- *nedostatek základních hodnot, protože populismus se vyvíjí v opozici vůči vládnoucím elitám a institucím, takže přesný obsah programu populistického hnutí či strany se liší v závislosti na povaze kritizovaných elit a institucí dané země, přičemž populismus se může nacházet na levé i na pravé straně politického spektra a může být zpátečnický i revolucionářský;*
- *populistická hnutí a strany obvykle prospívají v době krize, ve které se sociální, ekonomické a politické struktury dostávají pod drobnohled lidu;*
- *populistická hnutí či strany mají obvykle krátkou dobu trvání, než se stanou součástí státních struktur, které kritizovaly;*
- *populismus má povahu chameleona, protože jeho konkrétní podoba závisí na národním kontextu, tj. času a místě, v nichž se objevuje; (Danics 2017: 128-129)*

Peter Wiles ve snaze pokrýt většinu, ne-li všechny možné charakteristické znaky, utvořil seznam 24 znaků populismu jako syndromu (viz. Tabulka č. 1). Podle Wilese je populismus např. určitý styl vystupování, ale i jako špatně disciplinované hnutí. Závisí na charismatickém vůdci a je úspěchem snadno zkorumpovatelný.

moralizující	anti-intelektuální	Nostalgický	izolacionistický
styl vystupování	závisí na vůdcích	třídně smírlivý	městský i venkovský
anti-establishmentový	mírně rasistický	Různorodý	spolupracující v malém měřítku
ztracený v sebedefinování	podporovaný méně majetnými	odmítavý vůči finančníkům	podporující státní intervence
méně kritický k velkovýrobním kapitalistům	proti sociálním a ekonomickým nerovnostem	pro náboženství, ale proti fundamentalismu	korumpovaný a buržoazifikovaný úspěchem
špatně disciplinované hnutí	pohrdá vědou a technikou	schopný krátkého a neefektivního násilí	neměl by být apriori považován za špatný

Tabulka 1: Znaky populismu dle Petera Wilese

Populismus je proti sociálním a ekonomickým nerovnost v případě, že je způsobují instituce, proti kterým vystupují. Izolacionismus poté souvisí s nedůvěrou v zahraniční vojenské struktury. (Wiles 1969: 167-71; Taggart 2000: 15-16)

1.1.1 Vůdce a styl vládnutí

Důležitým prvkem populistů je osoba vůdce, který pro své příznivce představuje ztělesněné ctnosti. Moudrost přenesená z lidu na vůdce se poté promítá v jeho správných činech. Všichni jeho příznivci hledají útočiště a záchranu pod jeho velením. Dle Weberovy typologie se jedná o charismatickou autoritu, která není založena na strukturách a dějinném vývoji, ale čistě na kvalitách a vlastnostech. Od charismatického lídra se očekává inspirativní jednání pro své následovníky, kteří se mu za to odvděčují oddaností až slepou vírou, což může přejít až k náboženskému uctívání. Problém charismatických vůdců je jejich udržitelnost a přenositelnost. Pokud si udrží své výsady a postavení, je velmi těžké je následně předat na jinou osobnost, nástupce. Využívání charismatických vůdců proto nevede k dlouhodobému udržení populistické vlády. (Taggart 2000: 101-102) Ačkoliv by se očekávalo, že vůdce bude jedním z lidu, nemusí to být skutečný outsider. Onen vyvolený, který by měl ztělesňovat vůli lidu a anti-elitu, je mnohdy spíše outsider elity, tj. měl blízko k elitám, ale nebyl jedním

z nich. Politici jako Silvio Berlusconi, Jörg Haider nebo Pim Fortuyn byli mnohem dříve, než aktivně vstoupili do politiky, její skrytou součástí v rámci ekonomických a společenských vazeb. (Mudde 2004: 560)

U populistických politiků je značný rozdíl v tom, co sdělují veřejnosti a co reálně konají. Vezmeme-li v potaz, že populistický politik může mít plán, dříve či později bude stejně donucen přistoupit k utilitarismu, oportunismu, eklekticismu a následně dospěje do formy autoritářského politického stylu. V rétorice se objevují prvky nacionalismu, náboženství nebo jakýkoliv jiných témat, která vytváří negativní způsob kulturní definice. Ta je vytvořena pro sjednocení co největší možné skupiny potenciálních voličů. Těm ale není nabízen dostatek koherentních a jasných myšlenek nebo důsledná ideologie aplikovatelná v dlouhodobém měřítku. Společnost je rozdělena na dvě skupiny – pro a proti lídrovi. Za předpokladu, že někteří politici nesplňují všechna kritéria, ale akceptují populistickou rétoriku, tak se jedná o ideologicky orientované politiky a populistická rétorika je pouze jejich vedlejší rys. (Školka 2000: 3) Populismus slouží jako prostředek identifikace, kterého mohou využít všichni aktivní političtí činitelé ve veřejné sféře. Stěžejní pojem svrchovanosti lidu tak na sebe váže konflikt mezi mocnými a bezmocnými. Antagonistický vztah suverénního lidu se zavedeným pořádkem, establishmentem, je brán jako základní prvek populismu. Edward Shils to jasně dokládá tvrzením, že populismus zahrnuje předplatné dvou základních principů: představu o nadřazenosti vůle lidu a pojetí přímých vztahů mezi lidmi a vládou. (Panizza 2005: 4)

Koncept populismu obsahuje i zásadní ambivalenci ohledně vykonávání politiky, především reprezentativní alias zastupitelské politiky. Pro populismus je politika špinavá a zkažená a aktivní zapojení do ní vyžadují jen extrémní případy. V tomto smyslu do něj populističtí aktéři nevstupují z vlastní vůle dobrovolně, ale pouze na popud krize, kterou oni cítí. Vnímání krizí je individuální vlastnost, nicméně pro populisty je možné využití jejího potenciálu, pokud to tak vnímá alespoň jedna sociální skupina. Jejich odpor k zavedeným zvyklostem poté demonstrují na odmítnutí složitosti reprezentativní politiky a prosazují jednoduchost a přímočarost. Snahy vyhnout se standardním formám vykonávání politiky vede většinou k upnutí se k vůdci a vymezení se vůči jiným institucím. (Taggart 2000: 3-4) Ambivalentní postoje může zaujmout i proti státům, univerzitám, byrokracii nebo finančním institucím. Tyto instituce řídí elita, o níž se předpokládá, že drží monopol moci, majetku apod. Není tedy překvapením, že jim populisté nevěří, připadají jim zkorumpované, ale i nedostatečně chytré. Moudrost totiž patří lidu, a pokud politické instituce nereprezentují vůli

lidu, politika je považována za nelegitimní. Populismus teoreticky může existovat všude, kde se vyskytuje pocit lidového odporu proti řádu, který je založený na diferencované vládnoucí třídě. (Shils 1956: 100-103)

Ohebnost populismu je patrná i ve formě, jakou se prezentuje, tedy jestli se jedná o lidové hnutí, vůdce, režim nebo myšlenku. Ve většině případů se jedná o kombinaci zmíněných možností. Vždy hrají důležitou roli i prostředí a okolnosti. Na příkladu amerického populistického hnutí z konce devatenáctého století můžeme vidět hnutí s uceleným souborem myšlenek, ale stejně tak funguje i hnutí, které se nedostalo do vlády, takže nemohlo nastolit populistický režim, a také známe hnutí, které nebylo spojeno s žádným výrazným vůdcem. (Taggart 2000: 5) Za předpokladu, že již veřejně působí autoritářský charismatický vůdce v dané společnosti po určitou dobu, může se objevit populismus jako základ jeho politiky. V případě, že onen populistický vůdce kromě zmíněných vlastností přidává i vlastní ideologii, to znamená objevení nového politického hnutí, např. nacismus, fašismus nebo čínský komunismus. Další modifikací je kult osobnosti, který se zakládá na předešlých charakteristikách, avšak vůdce přijme již existující ideologii, která je v onom prostředí nová. Svě často doživotní pravomoci si utvrzuje ve volbách, které mají podobu plebiscitů, čímž vzniká forma neliberální demokracie (např. Fidel Castro). U vytvoření kultu osobnosti záleží na mezinárodní situaci, ale také na vyzdvihnutí role vůdce a upozadění samotné ideologie. (Školkay 2000: 17-18)

1.1.2 Lid jako nositel hodnot

Závazek k lidu berou někteří jako samotnou definici populismu. Lze říci, že populismus je z lidu a pro lidi. Z toho jasně vyznívá jeho forma antielitismu. Kdo je ale ten „lid“? V latinskoamerickém populismu se mířilo na lid jako na městskou dělnickou třídu, přesuneme-li se, změní se i pojetí lidu. Cílení na lid postupně oslovovalo ruské rolnictvo, severoamerické zemědělce nebo argentinské městské dělníky. V současném západoevropském pojetí je lidem oslovována městská pracující třída v soukromém sektoru. Ač se může zdát, že se vždy jedná o určitou třídu, populismus nemá žádnou třídní základnu a může jimi prostupovat. Vidět populismus pouze na základě tříd by jej omezovalo. (Taggart 2000: 92-93)

Populismus propouští společnost jako výraz ctnosti obyčejných lidí a jako idealizovaná vize společnosti, životního stylu a krajiny. (Taggart 2000: 5) Přicházejí-li populisté s tvrzením, že ztělesňují vůli lidu, není v politice nic originálního. Pojmy lidové suverenity i lidu jsou součástí demokracie. Přisoudit tedy jejich užívání pouze populistům je nemožné, neboť každý politický projev apeluje na lidi nebo hovoří jejich jménem. Je tedy nemožné pouze na tomto základě rozlišit populistické subjekty od nepopulistických. V rovině neesencionálního pojetí populismu nalzáme shodu s tím, že termín „lidé“ nemá žádný jasně definovatelný či neměnný význam. Jeho naplnění spočívá v procesu jmenování, čímž se determinuje jeho podstata zpětně. Znamená to, že význam je shodný s tím, co si jeho uživatelé myslí, že přesně znamená. Nutno dodat, že absence pevného referentu ještě neznamená zbytečnost či ztrátu smyslu onoho pojmu. (Panizza 2005: 5)

Proč hraje pojetí lidu tak důležitou roli? Myšlenka lidu je natolik tvárná a flexibilní, jak to jen populismus vyžaduje. Stejně tak jsou tvární občané, kteří se s tímto lidem identifikují. Využívání tohoto termínu jen pro jeho flexibilitu by ale bylo zavádějící. Odkaz na lid je snadno vytvořený a také snadno pochopitelný. Jejich samovolným pohybem dospějí, kdo jsou, kdo nejsou a kolik lidí mezi ně patří. Množství je zásadní, neboť s velikostí roste i míra legitimacy. (Taggart 2000: 91-92)

Jedna z možných definic, kterou představil Paul Taggart, označuje populismus jako *„ideologii považující společnost rozdělenou do dvou homogenních a antagonistických skupin, „čistého lidu“ versus „zkorumpované elity“, a která argumentuje, že politika by měla být vyjádření Volonté générale (všeobecné vůle) lidí“*. (Taggart citován in Mudde 2004: 543) Populismus se tak definuje na základě dvou protikladů: elitářství a pluralismu. To první je bráno jako zrcadlový obraz populismu, protože si představuje politiku jako konání morálních elit namísto amorálního lidu. Na druhou stranu pluralismus vidí společnost jako heterogenní uspořádání skupin a jednotlivců se zásadně odlišnými názory a přáními. (Tamtéž: 543) S lidem pracuje v definici populismu i Margaret Canovan, která ve spolupráci s P. Worsleym, E. Shilsem a E. Laclauem tvrdí, že vytvoření lidové identity je samotným jádrem populistického vlivu. Toto tvrzení obhajuje tím, že populismus v moderních demokraciích *„je nejlépe viděn jako vůle „lidu“ proti etablované struktuře moci a dominantním myšlenkám a hodnotám společnosti.“* (Panizza 2005: 5)

V současném diskursu se objevil ještě fenomén „tiché většiny“. Tento pojem slouží populistům jako nástroj pro získání větší legitimacy a přesvědčení, že jejich podpora je

mnohem větší. Tichá menšina je jistá část lidu, jenž je ekonomicky aktivní, ale politicky klidná, pasivně přijímá informace a jejich mlčení je populisty bráno jako ctnost správného lidu. Pokud bychom ji chtěli lépe vymezit, narazíme na problém, neboť víme spíše, kdo nejsou, než kdo jsou. Jejich politická mobilizace tak přichází pouze za extrémních podmínek, při pocitu krize nebo kolapsu. Jejich politické očekávání je poté o dost větší než u jiných občanů. (Taggart 2000: 92-93)

1.2 Teoretické přístupy

Jedním ze způsobů, jak lépe porozumět populismu, je, že s ním jednáme jako s ideologií, ačkoliv si to sami nemyslíme. Vyjasní se tak teoretizování nad jeho konceptuálním uchopením. V tomto směru je složen z primitivnějších ideologických témat, což nás přivádí k tomu, že může vytvářet komplexní prvek nějakého komplikovanějšího systému, např. populismus není to samé co maoismus, ale může v rámci něho fungovat. Maoismus však nemůže fungovat v rámci populismu. (Ionescu, Gellner 1970: 154) Při špatném postupu při studiu by mohl samotný populismus zmizet. Ernesto Laclau představuje kruhovitý proces, u něhož se přichází s předpokladem, že se vyskytuje něco v podobě populismu, který si definujeme. Pro definici hledáme a rozebíráme příklady, podle kterých následně upravíme onu definici tak, aby jim odpovídala. Při nalezení dalších možných případů se poté uchylujeme ke komparaci s naší definicí, která ale neodpovídá novým případům. Ve výsledku tak populismus jen omezujeme. (Laclau 1977: 145)

Na koncept populismu lze nahlížet z několika perspektiv. Jednou z možností je brát koncept populismu jako tzv. thin-centered ideologii, což by se dalo přeložit jako zúžená či zředěná ideologie. Oproti normálním ideologiím nenabízí komplexní řešení na všechny otázky, ale je zaměřena pouze na určité aspekty jako je politický systém a získávání politické moci. Druhým přístupem je využívání populismu jako osvědčené komunikační strategie, které může uplatnit opoziční i vládní politik. Posledním způsobem je identifikace populistických stran na základě populistického jádra, které vymezil Francisco Panizza. U tohoto přístupu panuje, oproti jiným teoriím, všeobecná akademická shoda. (Danics 2017: 128)

Dle Panizzy se zároveň utvořily tři rámce přístupů studia populismu. Jedná se o empirickou generalizaci, historické účty a průsečík obou předchozích přístupů, který nazývá jako „symptomatické čtení“. První přístup tzv. empirického generalizování spočívá

v pozorování příkladů a hledání společných charakteristických znaků, které by jasně vysvětlovaly fenomén populismu. Tento přístup se potýká s několika úskalími. Empiričtí pozorovatelé při použití termínu populismu předpokládají, že se jedná o společný prvek. Dochází k tomu ale na základě implicitních či intuitivních závěrů, než analytických výsledků. Využití typologie, stejně jako v politické analýze, není možné bez stanovení konceptuálního jádra, které zde není definované. Typologie tak nemůže zodpovídat za zahrnující pojem, který je jinak tvořen značně heterogenními prvky. Ustanovení definice na základě společných znaků bilancuje na míře ideálního počtu vybraných znaků. Autoři, jdoucí cestou menšího počtu znaků, dochází k volně popisné definici, která mnohé nevysvětlí. Oproti tomu jeden z prvních pokusů o všezahrnující definici z dílny Petera Wila obsahoval 24 vysvětlujících funkcí a vlastností, ale bez vytvoření systému vzájemných vazeb mezi nimi tvoří kategorizaci bezvýznamnou.

Druhým směrem výzkumu je tvorba historických účtů, které v sobě zahrnují historické etapy, sociální změny a vliv historických procesů a okolností. (Panizza 2005: 5) Podhoubí pro zrod populismu může představovat jakousi opakující se mentalitu. Ta se může objevit za různých geografických a historických souvislostí, jako výstup zvláštní sociální situace, která čelí společností, jejichž střední ukazatele sociálních faktorů byly slabé, nebo úplně chyběly. (Ionescu, Gellner 1970: 5) Tento způsob výzkumu je často směřován do prostředí Latinské Ameriky, a to v rozmezí od ekonomické krize ve třicátých letech až po konec fungování vládnoucího modelu import-substituce-industrializace v šedesátých letech. Předmětem zkoumání jsou především třídní hnutí v čele s charismatickými vůdci, jako byli Juan Domingo Peron v Argentině, Lazaro Cardenas v Mexiku nebo Getulio Vargas v Brazílii. Nevýhodou tohoto směru je jeho úzká vyprofilovanost, která nebere v potaz jiné geografické prostředí než Latinskou Ameriku či jiné časové vymezení, ať už dřívější či pozdější.

Posledním předkládaným směrem výzkumu je aplikování symptomatického čtení, které by se dalo brát jako analýza zaměřená na příznaky, nikoli na příčiny. Tento přístup čerpá i ze znaků, které charakterizují populismus podle empirických a historických přístupů. Jejich sloučení je ovšem odůvodněno z hlediska konceptu analytického jádra, jenž je postaven na kompetenci lidu jako politického aktéra. Základním předpokladem pro populismus je zde anti-status quo, které představuje vytvoření lidské identity na politické porážce druhého. Populisté díky tomuto diskursu zjednodušují veřejnou sféru na lid a ty ostatní (ty druhé). Tento antagonický vztah není založen na sociologických ukazatelích. Funguje pouze jako

politický konstrukt. Ti druzí mohou představovat jistou ekonomickou, etnickou či náboženskou sféru nebo skupinu, která brání lidu v jejich naplnění – dosáhnutí pocitu „plnosti“. Do kategorie „těch druhých“ mohou být řazeni politici, oligarchové nebo dominantní náboženská skupina. V USA je často užíváno pojmu „ti z Washingtonu“. Antagonismus je zde brán jako zdroj identity, která je vymezena procesem pojmenování. Tedy kdo jsem já (my) a kdo jsou naši nepřátelé. (Panizza 2005: 3)

Paul Taggart obohacuje studium populismu o pojem tzv. Heartlandu. Tento pojem souvisí s idealizací společnosti v rámci populismu. Oproštěním se od všeho zlého, zkorumpovaného, znehodnoceného nebo cizího se stává obyčejný člověk idealizovanou verzí lidu v idealizované krajině. To, co je správné a zdravé, patří do „srdce“ do Heartlandu a vše špatné tvoří okrajové části. Heartland je osídlen lidem, který přenáší moudrost a odkaz toho, co zde bylo (i když je to také idealizováno). Nutno dodat, že populistický závazek „lidu“ je odvozen od významu homogenního obyvatelstva Heartland, neboť „lid“ znamená odlišný význam pro různé populisty. (Taggart 2000: 3) Pojetí lidu, v koncepci heartlandu, dokazuje, že nejsou skuteční, ani inkluzivní, ale pouze mýtickou podmnožinou celého národa. Oslavovaný lid populistů se tak nachází v imaginární komunitě. Nejasnosti se zaměřením onoho lidu můžeme najít i v rámci jedné, např. Anglie, kde je heartland pro jedny označován jako „střední Anglie“ a pro druhé je to odkaz „domorodého britského lidu“. (Mudde 2004: 557) U nových levicových populistů heartland představuje aktivní, vzdělaný, sebevědomý a pokrokový lid, kdežto u příznivců Silvia Berlusconiho a populistů „tiché většiny“ představuje zodpovědně pracovitě, spíše konzervativní, zákony dodržující a znepokojené obyvatelstvo. (Tamtéž: 557) Tato koncepce zůstala na okraji zájmu teoretiků ze dvou důvodů. První důvod je způsoben nemožností vymezení populismu od nacionalismu. Druhou překážkou je podobnost s geopolitickou teorií z konce 20. století od Halforda Johna Mackindera. (Kubát et al. 2016: 19)

Označení politických aktérů jako populistických je založeno na dostatečné míře populistických prvků, které můžeme nalézt v jejich projevech, programech nebo reálném vystupování. Otázkou zůstává, jaká je hranice míry, aby se dal subjekt označit jako populistický. Způsob, jakým empiricky ověřovat populismus, představil Francisco Panizza. Jedná se o tzv. analytické jádro (tělo) populismu, které spojuje tři základní a vzájemně propojené charakteristiky. Jádro se ověřuje na základě konstruování lidu a elit jako homogenních elit, mezi kterými existuje silný antagonismus, přičemž lid je chápán jako

morálně nezkažený suverén. (Havlík 2012: 127) Tento koncept je přijímán, díky své empirické ověřitelnosti, celou akademickou obcí. (Panizza 2005: 1)

1.2.1 Thin-centered ideologie

Ačkoli lze populismus chápat jako ideologii, nedosahuje stejných kvalit a „intelektuální uhlazenosti“ stejně jako plnohodnotné ideologie. Populismus je možné brát v tomto měřítku brát pouze jako tzv. thin-centered¹ ideologii, která vykazuje omezené jádro a nabízí menší rozsah politických konceptů a řešení. (Mudde 2004: 544) Ideologie jsou souborem normativních představ o povaze společnosti, jakož i o organizaci a fungování společnosti. Zkráceně popisuje představu celého světa. Na rozdíl od hlubokých nebo plných ideologií (např. fašismus, liberalismus, socialismus) mají zúžené ideologie, jako je populismus, omezenou morfologii, která je využívána nebo asimilována do jiných ideologií. (Mudde, Kaltwasser 2017: 6) Různorodost a schopnost flexibility, která je výhodou oproti plným ideologiím, brání populismu být identifikovatelný jako plnohodnotná ideologie. Přestože existuje stranická rodinná větev, nebyla vytvořena koherentní tradice, která by se dala univerzálně aplikovat. Čistá forma populismu, jakkoli si ji kdo představuje, zůstává velmi zúžená a v reálném světě nikdy nebyla vyzkoušena. Spojování populismu s jinými ideologiemi je způsobeno nedostatečností vlastního ideového základu a schopností ucházet se o přízeň s komplexním politickým programem sám o sobě. Postupem času se tak populistická zúžená ideologie splyne s plnohodnotnou ideologií nebo zanikne úplně. (Stanley 2008: 106-108) Někteří teoretici se proto domnívají, že v souvislosti s populismem by tak bylo na místě užívat významově užších pojmů jako je doktrína nebo program. (Kubát et al. 2016: 15)

Na rozdíl od jiných definic není u teorie thin-centered populismus definován na základě rozdílného typu fungování, tj. charismatického lídra, hnutí nebo jako styl komunikace. Teorie je založena na antagonistickém vztahu dvou základních homogenních složek společnosti. Klíčovými složkami celého konceptu je „lid“, stejně jako koncept „elity“, která získává identitu lidu jako jeho opaku. Populismus je v tomto vztahu bráný spíše moralistický než pragmatický. Základem zkoumání je normativní rozdíl mezi "elitou" a "lidem", nikoliv jejich empirický rozdíl v chování nebo postojích. Populismus používá

¹ Označení thin-centred lze chápat jako tenké, úzké nebo zúžené.

manicheanického (černobílého) pohledu na svět, kde existují pouze přátelé a nepřátelé, nic mimo to. Lidé zastávající jiný názor jsou bráni jako čisté zlo, se kterým nejde vytvořit kompromis, protože by poškodil nevinnost našeho postoje. Je důležité poznamenat, že ačkoli je tato definice široká a je otevřená řadě užití, neznamená to, že všichni politici jsou populističtí. (Mudde 2004: 544)

1.2.2 Teorie „nového populismu“

Na konci 20. století se objevil především v západní Evropě tzv. nový populismus. Tento druh se řadí především do pravého pólu politického spektra. Nová hnutí v tomto duchu reagují na dlouhodobou dominanci etablovaných a především vládních stran v čele s jejich lídry. K jejich vzniku přispěly i zkušenosti od nových politických subjektů levice, které se zrodily v sedmdesátých a osmdesátých letech. Populismus spojil svoji kritiku vládnoucích elit se strukturami, které ztělesňují politické strany. Do kategorie nového populismu můžeme řadit celou řadu politických stran a hnutí, které vznikly ve stejné době a propagovaly podobná témata. Tato podobnost nástupu hnutí v různých zemích není náhodná a předkládá stav tehdejší politické scény v nejširším smyslu. (Taggart 2000: 73) V prostředí střední a východní Evropy, kam se populismus dostal až po konci komunistické éry, se objevil dle Petera Učeň i tzv. centristický populismus, který odpovídá prvkům nového populismu, ale zároveň se vyhýbá jakýmkoliv extrémům. (Učeň 2004: 48) Nová politická éra se vyznačuje prvky pragmatismu (antiideologie), populismu (antielity) a personalismu (antistrany). (Schneider 1994: 779)

Konsenzus na Keynesianismu, smíšené ekonomice a silném sociálním státu, který trval od druhé světové války, se dočkal odezvy až během osmdesátých a devadesátých let, kdy došlo k nárůstu podpory hnutí z opačného politického spektra. (Taggart 2000: 75) To bylo umožněno ze dvou důvodů: protože voliči byli znechuceni a ideologie vládních stran nevěděla, jak tomu zabránit. (Schneider 1994: 783) Tradiční politici tak odevzdaně čekali na útoky populistů, jako tzv. sitting duck. (Canovan 1999: 6) Pro mnohé tento přesun politické podpory představoval zrod neofašismu. Ve skutečnosti se pouze, do té doby zcela marginalizovaný, neofašismus setkal s úspěchem ve stejnou dobu, jako byla nová vlna populismu. Společným rysem byla kritika silně byrokratizovaného sociálního státu, prorostlé korupce a tajné dohody mezi etablovanými stranami. Hnutí „nové politiky“ odmítly

pokračovat v tomto poválečném konsenzu a požadovaly rekonstrukci politiky založené na daňové reformě, revizi přistěhovalectví, podpory regionalismu a nacionalismu. Jednotlivé prvky byly upřednostňovány dle nálad v jednotlivých zemích. (Taggart 2000: 75) Nový populismus se liší od předchozích forem okolnostmi a příčinami vzniku, které jsou především politické. Podmínky, které napomáhají v šíření populismu, souvisí s moderním pojetím demokracie, které se vyznačuje prezidencializací a celkovou personalizací politiky. To umožňuje rychlý růst politických vůdců na úkor tradičních politických stran. Dalšími okolnostmi pro rychlejší působení populistů je rostoucí vliv médií a internetu na politický život. (Kubát et al. 2016: 20)

Překvapivým zjištěním je, že vlna nového populismu není založená na ekonomice. To dokazuje i fakt, že populistická hnutí a lídři vyhrávají i v zemích, kde je silný hospodářský růst a životní úroveň obyvatel roste. Nejlépe je to vidět na stoupencích Donalda Trumpa v republikánských primárách, jejichž mediánový příjem byl 72 000 dolarů. Důvod jejich podpory Trumpa je však s ekonomii spojen. Společně s rostoucí globalizací a mezinárodním obchodem roste i počet přistěhovalců a zahraničních investic, proti kterým tito voliči bojují. Nejedná se tedy o ekonomickou krizi jako spíše o krizi kulturní, která vede tyto voliče k populistickým subjektům. (Cowen 2017)

Souběžná vlna populismu a neofašismu vytvořila skutečný politický a volební otřes, který znamenal vstup stran krajní pravice jako významných subjektů do západoevropských politických systémů. Symbolem úspěchu ultrapravice se stal francouzský Front National, který vedl Jean-Marie Le Pen. Jejich stěžejním tématem, stejně jako v Německu nebo v Rakousku, se stala přistěhovalecká politika. Imigrantské komunity se v těchto státech stávaly obětními beránky pod vlnou populistické explicitně rasistické a nacionalistické propagandy. Problematika přistěhovalectví poté rezonuje i v sociálně bohatých skandinávských státech. V zemích, jako je Itálie, Švýcarsko či Belgie, se zaměřují populisté na roztržité regionální či etnické identity. (Taggart 2000: 77-79)

Ve světovém měřítku nového populismu můžeme rozebrat éru Billa Clintona a Borise Jelcina, kteří jsou příkladem nového politického stylu využívajícího prvků populismu. Způsobem vedení svých kampaní ukončili éru ideologických politiků a začali éru populistických. Všelidová podpora, které se dočkali na začátku svého mandátu, patřila pouze jejich osobnostem, nikoliv stranám nebo ideologii, které zastupovali. V rámci jejich kampaně i výkonu funkce se soustředili na přímý styk s voliči a oproti dřívějším politikům často

využívali televize. Po dobu úřadování oba oslabili sílu politických stran a bojovali s kongresy. Vzájemná paralela přichází i s koncem jejich popularity a úřadování ve vrcholných funkcích. V nové éře populistické politiky netrvá dlouho přechod od hrdiny po nepřítele lidu. To je způsobeno onou formou politiky. Pokud nehraje prim ideologie ale persona, jedinou cestou, jak ji zdiskreditovat, je osobní negativní kampaň zaměřená přímo na charakter politika. Skandály se tak stávají běžnou součástí politiky. (Schneider 1994: 779-783)

Současná podoba populismu vychází z formátu nového populismu, jenž je založen na odmítnutí politické agendy, institucí a legitimacy smíšeného ekonomického kapitalismu s modelem státu blahobytu. Formát populistických hnutí se značně odlišuje od dominantních etablovaných politických stran, které ztělesňují zkonstatované politické struktury. Podobnosti mezi fungováním hnutí a stran jsou minimální. Základem je rétorický závazek vykonávat politiku jiným způsobem, angažovat se v hnutích s aktivním a přímým zapojením členů. V kontrastu s tím jde reálné personalizované vedení o několika málo jedincích. Hlavním poselstvím tohoto nového způsobu vykonávání politiky je důraz na změnu politické scény, odchýlení se od zkorumpovaného systému etablovaných stran a vystoupení mimo ideologickou osu existujícího stranického systému. Nový systém má být skrze populisty propojen s obyčejnými lidmi a navráceny mají být všechny pozitivní aspekty politiky, které ji dříve tvořily. (Taggart 2000: 74-75) Nový populismus tak představuje odpověď na fungování evropských demokracií, resp. patologický vývoj celé evropské liberální demokracie. Ta je ztotožňována s korupcí, klientelismem, oligarchizací, byrokratizací a demokratickým deficitem na půdě Evropské unie. (Kubát et al. 2016: 20-21)

Voličskou základnu těchto hnutí často tvoří mladší městské mužské obyvatelstvo podnikající v soukromém sektoru. Značnou část pak tvoří volatilní voliči, kteří nemají žádnou ideologickou ukotvenost a mohou být přejati ze všech částí politického spektra. Oslovenou skupinou jsou poté i prvovoliči. (Taggart 2000: 76) V podstatě se dostáváme do fáze „catch-all“ populismu. Voliči populistů nejsou jen „lůzři“ nebo „poraženci globalizace“, ale i docela normální, průměrně úspěšní lidé, kteří nabyli dojmu, že nejsou vyslyšeni. (Honzejek 2016) Velmi úspěšní jsou populisté také při mobilizaci malých, ale nebezvýznamných, protestních či dostatečně nezastoupených skupin, které nebyly vyslyšeny v agendě etablovaných stran. Tyto voliče nelze brát jako stálé stoupence, neboť je nepravděpodobné, že budou věrni nové populistické straně či hnutí. Svým hlasem spíše odrážejí svůj protistranický postoj vůči předešlým stranám. Nový populismus tedy hraje roli jakéhosi ukazatele tendencí ve

společnosti v rámci současných liberálně demokratických systémů. Zejména se jedná o vypovídající míru zastoupení v reprezentativní politice a jeho legitimitu. (Taggart 2000: 76)

1.2.3 Pravicový populismus

Chceme-li specifikovat rozdíly mezi levicovým a pravicovým populismem, zjistíme, že levicový je především sociálně-ekonomický, kdežto pravicový se soustředí na politické otázky. Zájmem levicových populistů je otázka rovnostářství a nastolení sociální spravedlnosti, oproti tomu pravicoví populisté se zaměřují na boj s establishmentem, vymezují se vůči institucím a selhávajícím politickým ideologiím a stranám. (Kubát et al. 2016: 17) Dostáváme-li se do okrajů politického spektra, nemusíme zde nutně nalézt populisty. Nicméně mezi extremisty je využívání populismu velmi častý jevem. Levicoví i pravicoví extremisté se nazývají jedinou pravou opozicí, která dokáže hájit zájmy prostého lidu. Extremisté ve své podstatě bojují proti systému (liberální demokracie), zatímco populisté zpravidla chtějí tento systém pouze reformovat. Vhodným příkladem je rozdělení extremistických populistických protistranických subjektů, které bojují proti systému stranictví, a populistických protistranických subjektů, které mobilizují proti etablovaným stranám, ale systém stranické politiky uznávají. (Danics 2017: 133)

Radikální pravicové populistické strany (dále jen RPPS) odlišuje od tradičních stran několik rozdílů. V první řadě se spoléhají na charismatické vůdce a centralizovanou stranu s hierarchickou strukturou. Jejich bytí a nebytí stojí na strategii politického marketingu a styl politické mobilizace, který cílí na lidské obavy, předsudky, strach z neznámého a znechucení současným stavem politického řízení. (Betz 2004: 1) RPPS jsou radikální v odmítání zavedeného sociopolitického systému, začleňování marginalizovaných skupin, uznání individuální a sociální rovnosti. Naproti tomu prosazují politiku individuálního úspěchu, volného tržního prostředí a drastického omezení role státu. Jejich nástrojem je vyvolávání pocitu strachu, úzkosti a šíření xenofobie, ne-li přímo rasismu. Zaštiťují se odvoláním na vůli obyčejného člověka a jeho údajně lepšímu zdravému rozumu. (Betz 1993: 413)

V ekonomické oblasti požadují snížení či zrušení některých daní, drastické omezení významu státu v ekonomice a rozsáhlou privatizaci veřejného sektoru, včetně médií řízených státem, v neposlední řadě i restrukturalizaci a zefektivnění veřejného sektoru. (Betz 1993:

418) Forma politického programu v rámci RPPS lze označit za vylučovací populismus. Podstata této doktríny spoívá v restriktivním pojetí občanství, které zaručuje demokracii založenou na kulturní či etnické homogenní společnosti. Občanství je výsadou dlouhodobých občanů, kteří svou prací přispěli celé společnosti. V radikálnějších formách může vylučovací populismus nabýt formy kulturního nativismu, který se zaměřuje na ochranu kulturní totožnosti a společenských hodnot. Jejich setrvání závisí pouze na ochraně před cizí kontaminací a zničením. To mj. znamená, že existuje neslučitelnost různých kultur. V dnešním měřítku nejčastěji užívané ve vztahu islámu a západních demokratických liberálních hodnot. (Betz 2004: 8) Proces zvýšené migrace především ne-evropanů do Evropy a její následná silná medializace přinesly úspěch populistům již na konci osmdesátých let. RPPS jsou velmi šikovné při aplikování předsudků a hrozeb z této migraci, aniž by se dostaly do terminologie rasismu. (Betz 1993: 416) Boj proti multikulturalismu a za zachování kulturní identity evropských národů je podhoubím pro aplikování kulturního nativismu a reakčního tribalismu RPPS. Populisté při ztrátě podpory využívají stále více ostřejšího jazyku a šokujících zpráv, které dnes označujeme jako fake news. (Betz 2004: 10) Význam RPPS tak může ještě růst, a to díky třem faktorům, kterými jsou tabloidizace (zbulvárnění) politického diskursu, následky hospodářské krize a rostoucí křivka učení RPPS. Tabloidy mají s RPPS mnoho společných rysů, které mají velký potenciál ovládat politický diskurs v Evropě. (Mudde 2004: 4) Dnes bychom mohli přidat i čtvrtý faktor, kterým jsou sociální sítě a výrazné rozšíření dosahu RPPS.

Voličskou základnu RPPS nelze spojovat přesně s proletariátem. Dle studií se ukazuje, že předpokládaná spojitost podpory radikální pravice s mírou nezaměstnanosti je mnohem menší, než se vůbec očekávalo. Naopak se tyto strany dočkávají vysoké podpory i v regionech s relativně nízkou mírou nezaměstnanosti a vysokou úrovní bohatství. Obecně též platí, že strany na pravém pólu jsou velmi přitažlivé pro mladé a především pro prvovoliče. (Betz 2004: 13)

Samotný fakt, že od dob druhé světové války jsou RPPS v evropských volbách nejúspěšnější novou stranickou rodinnou, upozorňuje na jejich význam. Odborníci se shodují na tom, že radikální pravice je důležitou součástí evropské politické scény. Poukazují na vývoj přechodu z extrému do mainstreamu a s tím spojenou zvýšenou nespokojenost s politikou rasistického násilí na masové úrovni a dominanci pravicového diskursu. (Mudde 2012: 1-4) Účast RPPS ve vládách ale nezanechává tak velké následky. Vždy jsou to totiž vlády koaliční a jejich partneři jsou mnohem zkušenější než RPPS. Navíc se musí v rámci

vyjednávání sblížit s etablovanými stranami, proti kterým obvykle vystupují. Oblasti socioekonomických otázek nepovažují za důležité, tudíž ji nechávají na koaličních partnerech. Svým ideologickým zaměřením se soustředí pouze na několik otázek a i v těch působí spíše jako „bezzubě“. Velkou část v rozhodování a vytváření politik totiž neurčují strany, jako spíše byrokracie a nevládní činitelé. Mnohé strany si i přes volební úspěch raději nechají status opozice, než aby riskovaly, že budou označeny za etablovanou stranu a součást vládní zkorumpované elity. (Mudde 2012: 14)

Vylučovací populismus svým vývojem překročil hranice xenofobie a uzpůsobil se nové formě kulturního nativismu, jenž odmítá tradiční formy rasismu. Jeho posláním již není otázka etnicko-kulturní nadřazenosti, ale obrana vlastní původní, ať už ve smyslu národní nebo evropské, kultury a způsobu života, proti nepříznivým jevům islámských náboženských fundamentalistů nebo americké lidové kultury. (Betz 2004: 1)

Velkého rozmachu se dočkaly (radikálně) pravicově populistické strany v osmdesátých letech. Ideologickým vzorem pro ostatní je Front National (FN), založená v roce 1972, která se pod vedením Jean-Marie Le Pena dostala až k deseti procentům v roce 1981. Vlivem současného politického systému disponuje FN minimem mandátů, ačkoliv v posledních volbách dosáhl na 13,2 % hlasů. V Itálii se jedná o Lombardskou ligu, která se pod vedením Umberta Bossiho transformovala do Ligy severu a od roku 1992 představuje významný politický celek, nejen na severu Apeninského poloostrova. V současnosti představuje 2. – 3. nejvýznamnější politickou stranu. Velkých politických úspěchů dosáhla i Rakouská strana svobody (FPÖ), kterou před zánikem zachránil mladý charismatický lídr Jörg Haider. Ten v roce 1990, po čtyřech letech v čele strany, dokázal zdvojnásobit její volební podporu. Z hlediska procentního zisku je dnes nejsilnější pravicově populistickou stranou Evropy, neboť v posledních volbách získala 26 % hlasů. V Belgii již od roku 1978 působí Vlámský blok, který hájí především regionální zájmy, ale v celostátním měřítku dnes nedosahuje tak vysokých výsledků. (Betz 1993: 414; parties-and-elections.eu) Mezi další úspěšné strany můžeme přiřadit Švýcarskou lidovou stranu (SVP), Norskou stranu pokroku (FrP), Dánskou lidovou stranu (DF), Švédské demokraty (SD), Německou lidovou unii (DVU), polské Kukiz' 15 (K) nebo nizozemskou Stranu za svobodu (PVV). (Betz 2004: 1; parties-and-elections.eu)

Cas Mudde dle historických výsledků fungování pravicových populistů ve vládách, nejen na příkladu italské Ligy severu, nesouhlasí s tvrzením, že jsou tyto strany vytvořeny

k úspěchu v opozici a odsouzeny k neúspěchu ve vládě. Stejně jako sociálnědemokratické strany před druhou světovou válkou a zelené strany v devadesátých letech budou schopny RPPS se transformovat na fungující vládnoucí strany. (Mudde 2012: 15) S tím koresponduje i názor, že navzdory očekávání, zůstávají pravicové populistické strany i nadále životaschopným politickým projektem. Rozdíl je pouze v tom, že jejich působení nepředstavuje hrozbu pro fungování demokracie, ale je to možná daleko vážnější, hrozba pro samotné hodnoty, na kterých stojí evropská identifikace a demokracie. Nelze považovat za náhodu, že současný nárůst pravicových populistů přichází v době, kdy se západoevropské demokracie snaží o definici sebe sama na základě principů, které byly utvářeny duchovními a politickými dějinami kontinentu. (Betz 2004: 14)

1.3 Populismus jako dědictví komunismu

Nástup populistických politiků či hnutí, nejen ve střední a východní Evropě, podle mnohých umožnilo „dědictví“ komunismu jako pozůstatek působení ideologie. Opodstatnění pro toto tvrzení dokládají především společnými rysy v ekonomické sféře. (Greskovits 1998: 106) Mezi další pozůstatky patří depolitizace společnosti, což lze vidět v nepochopení složitosti politických (demokratických) rozhodnutí a tendencí k hledání snadných, tedy radikálních řešení. Dlouhé období komunistické nadvlády mohlo zanechat paternalistické dědictví a pasivitu. Tyto dva znaky vedou na jedné straně k hledání populárního lidového spasitele a na druhé straně veřejného nepřítele. To odpovídá mentalitě totalitního člověka, který je schopný rozlišovat pouze na škále přítel a nepřítel. To se uchovává i po pádu komunistického režimu, kdy mají lidé stále vrytou nesnášenlivost, autoritářské vzorce chování, pokrytectví a nedůvěru. Zvláštním znakem je poté dvojí myšlení, které oddělujeme na soukromé a veřejné, což je dalším důvodem přetrvávající atomizované společnosti. Ta si uchovává relativní izolaci informací a z toho plynoucí nerealistické očekávání, které končí v pasti politických iluzí. (Školkay 2000: 5-7) Rumunský politolog Vladimir Tismaneanu definuje postkomunistického člověka jako osamoceného jedince bez vůle riskovat a negativistického vůči pluralitním a férovým hodnotám. Relikty přetrvávající v postkomunistické společnosti jsou především pesimismus, pasivita a slabé morální zásady. (Tismaneanu 1996: 514).

Autoritářské tendence, které se objevily po pádu komunismu v devadesátých letech dle maďarského politologa Attily Ágha vyústily v politiku národního populismu. Populistické strany tendující či hlásící se k extrémní pravici zastupují názory nejméně výkonných, nejchudších a nejméně vzdělaných lidí. Tento fenomén je pravděpodobně způsoben nedostatkem předchozích zkušeností se státností, resp. národní nezávislostí. (Ágh 1998: 62-69) Nutno dodat, že dědictví komunismu nevysvětluje fungování populismu, ani jeho sílu nebo délku existence. Populistické státníky a hnutí zažilo mnohem více států i bez předešlé zkušenosti s komunistickým režimem. (Školkay 2000: 5)

2 Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura

Stručně by se dala SPD charakterizovat jako vlastenecké hnutí, které chce aplikováním prvků přímé demokracie změnit ústavní pořádky České republiky. Tyto změny chce zavést za účelem „ochrany demokracie“. Ta je dle programu SPD ohrožena vládou kmotrovské stranické mafie a falešnými zákulisními hrami politických stran.(Program SPD) Primární politický cíl je uveden ve stanovách takto: *„Hnutí prosazuje novelu Ústavy České republiky s cílem posílení prvků přímé demokracie v našem politickém systému. Považujeme přímou demokracii za zásadní nástroj obrany svobody a práv občanů České republiky.“*(Stanovy SPD 2016) Tohoto cíle se má dosáhnout na základě osmi dílčích kroků. Mezi ně patří zavedení přímé volby politiků na všech úrovních (starostů, hejtmanů i poslanců); nastavení funkčního zákona o referendech; prosazení osobní, hmotné a trestní odpovědnosti soudců i politiků; možnost odvolání politiků na základě referenda; vytvoření ústavní brzdy před dalším zadlužováním státu plněním vyrovnaných rozpočtů; zamezení zvyšování daní; podporou suverenity České republiky a ustanovení prezidentského systému, tj. systému oddělené zákonodárné a výkonné moci v čele s prezidentem, který převezme pravomoci současného premiéra. (Tamtéž)

Historie hnutí Svoboda a přímá demokracie se datuje od 2. června 2015, kdy bylo oficiálně zapsáno na Ministerstvu vnitra. Dne 9. března 2016 se název rozšířil na stávající podobu Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (dále jen SPD). (MVČR) V době vzniku hnutí již mělo zastoupení v Poslanecké sněmovně v podobě Tomia Okamury a Radima Fialy, kteří byli zvoleni v předčasných volbách v roce 2013 za Úsvit přímé demokracie (dále jen Úsvit). Po skandálech s údajným vyváděním peněz z hnutí byli tito dva členové v březnu roku 2015 vyloučeni z poslaneckého klubu Úsvitu a iniciovali založení SPD. Okamura vyloučení nazval politickým pučem a bráněním jeho snahy o zavádění přímé demokracie v České republice. Programově se SPD podle Fialy nijak neliší od Úsvitu. Fiala zároveň dodává, že se SPD utvořila jako radikální hnutí s radikálními politickými cíli, protože někdo radikální být musí. (ČT24 2015a)

Od svého vzniku se hnutí SPD účastnilo dvou voleb. Poprvé kandidovalo ve volbách do krajských zastupitelstev v roce 2016. V 11 krajích utvořilo hnutí koalici se Stranou práv občanů (SPO) a získali celkem 32 mandátů napříč republikou. Nejvíce postů získali v Moravskoslezském kraji, kde mají šest křesel. V Olomouckém a Ústeckém kraji poté

obdrželi 5 křesel. Ve dvou krajích kandidovalo SPD samostatně, z čehož se podařily získat pouze dva mandáty ve Zlínském kraji. Ve druhém případě se jednalo o volby do Poslanecké sněmovny v říjnu roku 2017. V nich se hnutí dostalo celorepublikové podpory, kdy získalo alespoň jeden mandát ve všech krajích. Nejlépe si vedlo v Moravskoslezském a Jihomoravském kraji, kde shodně obdrželo po třech mandátech. Celkem získalo hnutí 538 574 hlasů, což představuje 10,64 % platných hlasů. Tento výsledek ho zařadil na čtvrté místo těsně za Českou pirátskou stranu. Oba subjekty díky tomu mají shodně 22 mandátů. (volby.cz)

2.1 Program SPD

Kromě prioritních požadavků zavedení přímé demokracie obsahuje program SPD další body, které zabíhají do sociální nebo ekonomické sféry. V první řadě chce svým jednáním a legislativními návrhy zvýšit důvěru občanů v budoucnost. Společnost je založená na tradicích a antickém, židovském i křesťanském odkazu. Základem takové společnosti je tradiční rodina. S tím je spojený i systém sociální solidarity, který má být veden k těm nejpotřebnějším – dětem, seniorům a invalidům. Stát by měl svým občanům poskytovat ochranu nejen vojenskou či policejní, ale i ochranu identity, soukromí a osobních dat a informací.

Již několikrát zmiňované zavedení prvků přímé demokracie zahrnuje především institut všeobecného referenda. Dále se jedná o přímou volbu a odvolatelnost poslanců, hejtmanů a starostů. Největší změnou je přenesení funkcí premiéra na prezidenta, což by jasně oddělilo zákonodárnou a výkonnou moc. S tím souvisí i neslučitelnost funkce poslance a ministra. Naproti tomu je vyžadována právní i hmotná odpovědnost politiků, včetně možnosti jejich odvolatelnosti, a to včetně prezidenta. Tímto krokem by se mělo předejít dosavadnímu údajnému obohacování stranických mafí, tunelování podniků, přidělování nekonceptních dotací a korupci. S tímto bodem koresponduje i novelizace zákona o prokázání majetku občana nad 20 milionů korun. Tento krok by měl být zaveden i retrospektivně a při nepotvrzení legálního nabytí má být uloženo 100% zdanění.

Ekonomika státu má být založena na podpoře a prosperitě široké střední třídy zaměstnanců, včetně malých a středních podnikatelů. Pomoci jim má daňová reforma, která

má celý systém zjednodušit a zabránit dalšímu zvyšování. Cílem reformy je snížení DPH a spotřební daně, čímž se vytvoří stabilní ekonomické prostředí. Těžce pracující lidé by za své daně měli dostat důstojné stáří s odpovídajícími důchody a kvalitní zdravotní službou. Důstojnost má zaručit nezvyšování věku odchodu do důchodu. Podpory by se měli dočkat i podnikatelé v průmyslu, zemědělství a službách. Pomoci by jim měli strategické investice v dopravě a infrastruktuře. K těmto účelům poslouží i efektivní čerpání z fondů Evropské unie. Ulevit podnikatelům by se mělo také snížením administrativní zátěže. K efektivitě celého systému mají vést vyrovnané státní rozpočty, jak je uvedeno i v Ústavě. Zamezit dalšímu zadlužování státu by měla pomoci ústavní dluhová brzda.

Zahraničí politika je nastavena především jako boj za nezávislost a suverenitu českého národa. K tomu je zapotřebí posílení armády, systému aktivních záloh a větší zapojení občanů do obrany země. Česká republika se podle SPD dostává do područí evropského superstrátu, který oslabuje a ničí národní státy. Evropská unie má pouze ulehčovat spolupráci svobodných a suverénních států, a to na základě volného trhu zboží, služeb a práce. Jako prospěšnou vidí spolupráci na úrovni Visegrádské čtyřky, která funguje na zásadě společných zájmů, otevřeného trhu a obrany. Stávající projekt evropské integrace spolu s multikulturní ideologií podle SPD ohrožuje svobodu a demokracii v České republice i v celé Evropě. Součástí těchto procesů je totiž řízená islamizace Evropy. Z toho důvodu požaduje hnutí umožnit právo občanů vyjádřit se v referendu o vystoupení z Evropské unie. Je zapotřebí zpřísnit podmínky imigrační politiky. Nově příchozí musí přijmout a respektovat naše hodnoty a tradice. Získání trvalého pobytu musí být pro migranty privilegiem. Hnutí nehlásá nenávist k žádnému národu, kultuře, rase nebo náboženství. Nechce zde pouze nepřizpůsobivé imigranty a příchod islámských náboženských fanatiků. (Program SPD)

2.2 Tomio Okamura

Tomio Okamura se narodil 4. července 1972 v Tokiu japonsko-korejskému otci a české matce pocházející z Moravy. Dětství prožil střídavě v Japonsku a Československu. V Čechách vystudoval střední chemickou průmyslovou školu. Poté se zkoušel uplatnit v Japonsku, kde pracoval jako popelář nebo obsluha v kině. Po návratu do České republiky začal podnikat v cestovním ruchu se specializací na turisty z Japonska. Mezi jeho další podnikatelské aktivity patří provoz dvou samoobsluh s japonskými potravinami a také je spolujednatel softwarové společnosti se zaměřením na sport. Do povědomí lidí se dostal především díky funkci viceprezidenta a mluvčího Asociace českých cestovních kanceláří a agentur, kde působil v letech 2009 – 2014.

Do jeho podnikatelských aktivit můžeme přidat spisovatelství, neboť od roku 2010 vydal pět knih. U prvního počínu byl pouze spoluautorem své biografické knihy Český sen, poté již sám vydal Umění vládnout, Umění žít a Velká japonská kuchařka. Posledním dílem, vydaným na podzim roku 2013, je kniha Umění přímé demokracie – Kam dál Česko? V neposlední řadě je spoluzakladatelem občanského sdružení Antidefamation, které bojuje proti pomluvám a pomáhá obětem mediálních štvanic. Okamura je aktivní i v charitativní oblasti. (tomio.cz) Do politiky vstoupil i Okamurův nejstarší bratr Hayato Okamura, ale jako člen KDU-ČSL. Jedním z jeho důvodů je očištění rodinného jména Okamurů. (Dymanus 2017)

Svoji politickou kariéru zahájil T. Okamura v roce 2012, kdy jako nezávislý kandidát úspěšně kandidoval do Senátu v obvodě č. 80 – Zlín. Ve druhém kole získal 66,23 % hlasů a porazil tak jasně protikandidáta z ČSSD, tehdejšího hejtmána Stanislava Mišáka. (volby.cz) Následujícím krokem byla kandidatura v první přímé volbě prezidenta České republiky. V ní se snažil o získání nominace podporou občanů ziskem 50 000 podpisů. Při kontrole odevzdaných více než 61 000 podpisů jich ale Ministerstvo vnitra 26 215 vyřadilo, čímž se dostal pod požadovanou hranici. (Kopecký 2012) Spolu s dalšími vyřazenými kandidáty Vladimírem Dlouhým a Janou Bobošíkovou podali odvolání k Nejvyššímu správnímu soudu. Ten rozhodl pouze o navrácení Bobošíkové. S tím se Okamura nesmířil a podal stížnost k Ústavnímu soudu. Zároveň žádal o odklad prvního kola voleb, čemuž soud nevyhověl. Ústavní soud den před konáním voleb definitivně zamítl všechny Okamurovy stížnosti. (aktualne.cz 2012) Kriticky se ke kampani Okamury (i Bobošíkové) vyjádřilo Transparency International: „Z hlediska transparentnosti to byla úplná tragédie. Nezveřejnili téměř nic,

nebo informace byly velmi špatně dohledatelné.“ (ČT24 2017) Volbu prezidenta považuje Okamura za zmanipulovanou a podvodnou a sám se jich aktivně neúčastnil. (Houser 2013)

Dalším politickým krokem bylo založení hnutí Úsvit přímé demokracie (zapsáno 19. června 2013). Název pro své hnutí převzal od ekonoma Pavla Kohouta a jeho knihy o reformě politického systému. Sám Kohout se ale od hnutí distancoval. Hlavními body byla přímá volba a odvolatelnost politiků nebo reforma pravomocí prezidenta. (ČT24 2017) Hnutí ještě před volbami pozměnilo název na Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Tento název užívalo necelý rok, kdy se vrátilo zpět ke kratší verzi. (MVČR) V předčasných parlamentních volbách v říjnu roku 2013 uspělo se ziskem 6,88 %, což stačilo k zisku 14 poslaneckých mandátů. (volby.cz) Tím došlo k situaci, kdy hnutí mělo více mandátů než straníků, kterých v té době bylo pouze devět. Ostatní poslanci či kandidáti byli nestraníci nebo členové jiných politických uskupení, Věcí veřejných a Občanů 2011. (aktualne.cz 2013)

Krise přišla na přelomu let 2014 a 2015, kdy se dostaly na povrch finanční problémy hnutí, ale i nespokojenost s vedením Okamury. Dle stanov byl Okamura po období pěti let neodvolatelný a směl také sám uzavírat smlouvy do výše deseti milionů. Zároveň nebylo možné nabírat nové členy a se změnou stanov přišla dvouletá čekací lhůta. Členům vadily i kontroverzní rasistické výroky předsedy. Na začátku roku 2015 pak Okamura přiznal, že hnutí došly finanční prostředky. (ČT 24 2017) Prokázalo se, že velká část smluv týkajících se PR poradenství byla podepsána s firmami spojenými s Vítem Bárťou nebo Okamurou. (Hrubeš 2015) To vedlo k situaci, kterou Okamura přirovnal k puči, a vyloučení z poslaneckého klubu. Navíc po něm hnutí požadovalo vrácení 760 tisíc korun, které Okamura odmítl zaplatit. (ČT24 2015b) Okamura poté založil již zmíněné hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura. K tomu se vyjádřil předseda klubu Úsvitu Marek Černoš, jeden z údajných „pučistů“ takto: *"My jsme nějaké informace měli, že něco takového plánují, takže já jim popřeji, ať se jim daří. Možná bych to nazval spíš Stranou přímé diktatury, protože to, jakým způsobem řídil pan Okamura Úsvit, tak jestli chce takhle řídit i novou stranu, tak to těm lidem vůbec nezavidím."* (IHNE 2015) Hnutí Úsvit se po odchodu Okamury v srpnu téhož roku přejmenovalo na Úsvit – Národní koalice. Od 21. března 2018 je hnutí na vlastní žádost vymazáno z rejstříku stran a hnutí a je přeměněno na spolek. (MVČR)

V průzkumech oblíbenosti politiků si Okamura dlouhodobě udržuje vysokou popularitu. Dle agentury CVVM se Okamura pravidelně umísťuje mezi deseti nejdůvěryhodnějšími politiky (od roku 2013). V roce 2014 důvěra v něj dosahovala až 47 %.

(CVVM 2016) V roce 2016 byl již mezi pěti nejdůvěryhodnějšími a v roce 2017 obsadil po Andreji Babišovi druhé místo. (CVVM 2018) V červnu 2017 zveřejněný průzkum agentury SANEP umístil Okamuru na první místo v důvěře předsedů politických stran občany se ziskem 41 % kladných hlasů, o více než tři procenta před druhým Andrejem Babišem. Důvěru Okamurovi vyjádřili jak stoupenci hnutí, tak velká část nevoličů. (denik.cz 2017) V průzkumech nedůvěry politiků se Okamura také umisťuje na předních pozicích, kdy mu nedůvěru vyslovily až dvě třetiny dotazovaných. Součet jeho plusových a minusových hodnot se tak dostal až k -30. (IHNEP 2018) Dle výsledků průzkumu CVVM z ledna roku 2018 si Okamura i přes mírný pokles udržel druhé místo v důvěře se 33 % a v hodnocení nedůvěry politiků získal spolu s Milanem Chovancem nejvíce – 58 %. (CVVM 2018)

3 Design výzkumu

3.1 Sociální sítě

Sociální sítě jsou internetové služby, které prostřednictvím osobních profilů uživatelů umožňují sdílet s ostatními uživateli osobní informace, komunikovat s nimi, sdružovat se a vytvářet společné interakce. První sociální sítě se začaly objevovat na přelomu tisíciletí, resp. první Sixdegrees.com vznikla v roce 1997. Jejich hybnou silou byli studenti, kteří se chtěli více seznamovat. Stejně tak vznikl i Facebook, který měl svým fungováním pomoci v orientaci nováčků v prostředí univerzity. Byl to právě prestižní Harvard, který byl domovem Facebooku. (Kulhánková 2010: 9-10) Zakladatel Mark Zuckerberg přišel s nápadem, tehdy ještě s názvem thefacebook.com, v roce 2003. Po rozšíření z Harvardu do dalších prestižních univerzit se dostal i do Velké Británie a posléze do celého světa. (Pospíšilová 2016: 11) V současnosti je se dvěma miliardami aktivních uživatelů, tj. aktivních alespoň jednou za měsíc, nepoužívanější síť Facebook. (technet.idnes.cz) V České republice se poté řadí mezi aktivní návštěvníky necelých pět miliónů uživatelů (4,9 mil.), což činí 60 % českých uživatelů internetu. Z toho zhruba čtyři pětiny (3,8 miliónu) navštěvují Facebook každý den. (Hušková 2017) Mezi další nejvyužívanější sítě patří LinkedIn, Twitter, Google+ nebo Pinterest.

Prostředí sociálních sítí je přirozeným místem pro jednoduchý rozvoj našeho sociálního kapitálu. Tento pojem sice pochází od Pierra Bourdieua, ale proslavil ho až Robert Putnam, který ho definoval jako: „*Rysy společenské organizace, např. sítě, normy, a důvěra, které zajišťují koordinaci a spolupráci, vedoucí ke společnému prospěchu.*“ (Putnam citován in Kulhánková 2010: 75) Svůj kapitál a potenciál tak díky sociálním sítím můžeme zvýšit v neomezené míře, a to i s lidmi, které bychom v běžném životě nikdy nepotkali. Stejně tak to funguje i u marketingu a užití sítí firmami, které zde mohou např. zacílit reklamu, využít bezplatnou reklamu přes své příznivce a přiblížit image firmy zákazníkům. (Kulhánková 2010: 75-77) To samé lze využít i v souvislosti s politickými stranami.

3.2 Obsahová analýza

V rámci analýzy mediálních obsahů se využívají dvě metody, a to hermeneutická textová analýza a kvantitativní obsahová analýza. Rozdíl v jejich využití je ve strukturovanosti a otevřenosti postupu. První zmíněná analýza je aplikovatelná pouze na malém vzorku a je silně subjektivní. Jiní odborníci mohou přijít na zcela odlišné výsledky. Zatímco obsahová analýza je konstruována pro kvantitativní výzkum se strukturovaným a selektivním procesem. V rámci jejího užití se zkoumá pouze několik vybraných znaků. U obsahové analýzy je tak díky strukturovanosti větší předpoklad univerzálnosti, a tedy i ověřitelnosti výsledků. Při užití tohoto postupu by i jiní výzkumníci měli dojít ke stejným, či podobným výsledkům. Výstupem obsahové analýzy je kvantitativní popis sdělení. (Scherer 2004: 29-42)

Základem výzkumu je operacionalizace a utvoření výběrového souboru. To spočívá ve vymezení zdrojů, odkud budeme čerpat, jaké obsahy budeme rozebírat, v jakém časovém období bude měření zasazeno a specifikovat pozorované obsahové jednotky. Jednotkám obsahu – proměnným poté přiřadíme specifický číselný kód. (Tamtéž: 29-42)

V našem případě byl obsah vybrán z nejdůležitějšího účtu na sociálních sítích celé SPD, tedy ze sociální sítě Facebook, z oficiálního profilu Tomio Okamura – SPD. Časově je vzorek vymezen od 2. května do 21. října 2017 (včetně). V rámci příspěvků, které jsou na této stránce sdíleny, se práce zaměřuje na obsah v rámci publikovaných videí.

Nasbíraná data jsou zpracována v programu SPSS, ze kterého pochází i v práci uvedené tabulky a grafy.

3.3 Sběr dat

Sběr dat pro analýzu probíhal dvojitým způsobem. Hlavním zdrojem byl oficiální profil Tomia Okamury na síti *Facebook*. Doplňujícím zdrojem informací byl dotazník, který byl určen představitelům SPD. Na profilu Tomio Okamura – SPD byly shrnuty všechny příspěvky, které byly zveřejněny ve vymezeném období, a bylo možné je zpětně dohledat. Zaznamenány byly jak faktografické údaje o délce videa, počtu zhlédnutí nebo počtu sdílení, tak i obsah sdělení nebo forma komentáře. Doplňující dotazník byl zaslán dvakrát na email všem 14 předsedům krajských regionálních organizací, z nichž 11 vykonává zároveň i funkci poslance. Kontaktováni byli (emailem i telefonicky) předseda hnutí Tomio Okamura a jeho asistent Jaroslav Novák, který je podle Seznam zpráv zodpovědný za Okamurovy projevy. Dotazník obsahoval celkem 11 otázek (viz. Příloha č. 2). Z toho se devět otázek zaměřovalo na propagaci hnutí na sociálních sítích a její specifika např. „*Jak velkou roli podle vašeho názoru hraje forma příspěvku (video/fotka/text)?*“, „*Uvádíte ve svých příspěvcích především fakta či spíše osobní názory?*“ nebo „*Prošli jste školením či obdrželi příručku, jak správně komunikovat s lidmi na sociálních sítích?*“. Dvě otázky byly doplňující a cílené na charakteristiku samotného hnutí: „*Jak byste stručně charakterizovali hnutí SPD?*“ „*Kam byste zařadili hnutí SPD na pravolevé škále?*“. U druhé otázky byla nabídnuta stupnice od 1 do 11, kdy 1 znamená levice, 11 znamená pravice a 6 je střed škály.

4 Analytická část

4.1 Sociální sítě a SPD

Hnutí SPD provozuje své oficiální účty na všech předních sociálních sítích. Uváděné jsou v pořadí dle počtu sledujících jako ukazatele možného dosahu sdělení a významu pro samotné hnutí. Nejsledovanějším účtem je facebookový profil lídra hnutí *Tomio Okamura – SPD*, který s počtem 266 157 označení „to se mi líbí“ drží prim mezi českými politiky.² To dokazuje i Tabulka č. 1, která znázorňuje počet „to se mi líbí“ u oficiálních účtů parlamentních stran na síti Facebook.³

Strana/ hnutí	Počet „to se mi líbí“	Počet „to se mi líbí“	Předseda strany ⁴
ANO 2011	105 802	151 695	Andrej Babiš
ODS	55 269	35 027	Petr Fiala
Piráti	123 567	*52 068	Ivan Bartoš
SPD	33 732	266 157	Tomio Okamura
ČSSD	25 781	16 696	Bohuslav Sobotka
		4 795	Jan Hamáček
KSČM	9 583	---	Vojtěch Filip ⁵
TOP 09	119 329	50 741	Miroslav Kalousek
		19 160	Jiří Pospíšil
KDU-ČSL	22 735	8 102	Pavel Bělobrádek
STAN	16 210	3 369	Petr Gazdík

Tabulka 1: Počet "to se mi líbí" u oficiálních účtů na síti Facebook.

*Počet sledujících u soukromého profilu I. Bartoše.

Druhým nejsledovanějším účtem je poté profil Svoboda a přímá demokracie *Tomio Okamura – SPD* rovněž na síti Facebook, který získal podporu 33 732 „to se mi líbí“. Třetím v pořadí je instagramový účet *tomio.cz* s 15 tisíci sledujících. S větším odstupem se poté nachází oficiální účet na stránkách Youtube s názvem *Tomio Okamura*. Kanál založený 30. dubna 2015 má v současnosti, k 20. dubnu 2018, 8 935 odběratelů. Celkem na tento účet bylo nahráno už 583 videí, která v součtu nasbírala 3 132 038 zhlédnutí. Videia jsou rozdělena do několika seznamů, kdy nejpočetnější je seznam *O českém hospodářství* (408 videí), dále *O invazi nelegálních imigrantů a multikulturním* (86), *O diktátu evropského super státu* (47),

² V počtu „sledujících“ je to poté 253 571 uživatelů. Nicméně jako výpovědní hodnotu beru v potaz množství označení „to se mi líbí“, stejně jako u všech zbývajících profilů.

³ Data jsou uváděna k datu 20. dubna 2018.

⁴ U stran ČSSD a TOP09 jsou uváděni staří i nové předsedové z důvodu nedávné změny na postu předsedy strany.

⁵ Vojtěch Filip nepoužívá žádný oficiální profil.

Ukradené revoluce (19) a *Programová videa SPD* (11). Posledním z oficiálních účtů je na síti *Google+*, který však plní jen symbolickou funkci se 166 sledujícími.

4.2 Odpovědi na dotazník

Na moji emailovou žádost reagovali pouze čtyři předsedové krajských organizací. Karel Fink za Vysočinu mě pouze odkázal do stranické kanceláře v Jihlavě. Jana Levová za Plzeňský kraj se jako jediná omluvila na pracovní vytížení a dotazník nezodpověděla, stejně jako asistentka pana poslance za Liberecký kraj Radovana Vícha, která měla jen několik otázek k dotazníku. Jediným předsedou krajské organizace, který odpověděl, byl šéf pražské buňky Vítězslav Novák (viz. Příloha č. 3). Asistent pana poslance Jaroslav Novák emailem vzkázal, že se sociálním sítím nevěnuje a tudíž je moje žádost o informace z tohoto prostředí omyl.

Snaha o navázání přímého kontaktu s Tomiem Okamurou skončila neúspěšně. Telefonicky nebyl nikdy k zastížení. Komunikace probíhala s poslancovou asistentkou Alexandrou Foralovou, která v prvním telefonátu požadovala sdělení vysvětlení, za jakým účelem dané informace požadují a zda nepatřím mezi novináře. Po výměně několika SMS zpráv a e-mailů se stejně nepodařilo domluvit osobní setkání. Otázky tudíž byly zodpovězeny písemně (viz. Příloha č. 4).

Z odpovědí, které byly velmi stručné, vyplynulo, že podle respondentů sociální sítě jsou pro politické strany velmi důležité, neboť se komunikace s příznivci vyvíjí a na sociálních sítích jsou zastoupeny všechny generace. V příspěvcích, u kterých nezáleží na formě ale na obsahu, se objevují jak fakta, tak osobní názory. Příspěvky poté zveřejňují denně. Předseda hnutí i šéf pražské pobočky v jedné z otázek odmítli, že by prošli školením jak komunikovat s lidmi na sociálních sítích. Politici rozlišují způsob propagace na sociálních sítích, kde upřednostňují síť Facebook, nicméně nevedli jakým způsobem. V doplňujících otázkách popsali, že hnutí SPD je vlastenecké hnutí, které prosazuje demokracii. Na pravolevé škále hnutí odmítli určit, protože „*přímá demokracie není ani pravicová, ani levicová*“ a hnutí se „*prolíná celým spektrem... vlevo je to sociální cítění a vpravo zase pravicový pohled na ekonomiku běžného života*“. Dle vyjádření pražské SPD se ukázalo, že pravice činila levicové kroky a naopak.

4.3 Příspěvky Tomio Okamura - SPD

Příspěvky na profilu můžeme rozdělit do třech základních kategorií dle formátu – status, fotografie a video. Ve sledovaném období od 2. května do 21. října, tedy necelého půlroku (171 dní), bylo zveřejněno 549 příspěvků, tj. v průměru 3,21 příspěvku na den. Z toho bylo 316 videí, 233 fotografií a žádný textový status. Tento výrazný nepoměr příspěvků považují za cílený, nikoliv náhodný. Chybějící textové příspěvky částečně nahrazují popisky videí a fotografií. Nicméně i zde netvoří text hlavní sdělení a opakují se zde stejné vzorce obsahu.

Dalším typem obsahu profilu jsou fotografie/ obrázky, kterých bylo publikováno ve vymezeném období 233. Z toho šest fotografií bylo přidáno jako mobilních, čtyři fotografie byly profilové a zbylé obrázky byly nahrány v rámci hlavní zdi profilu tzv. timeline. Fotografie slouží především jako propagace lídra hnutí, neboť min. jeho tvář se objevila na 131 fotografiích, přičemž z toho 33 krát se jednalo o volební plakát s hesly hnutí a vlajkou na pozadí. Budování obrazu silného lídra dokresluje i osm fotografií z posilovny. Oproti tomu pouze na devíti fotografiích byly umístěny tváře dalších členů SPD. Na dalších 25 fotografiích jsou vyobrazeni další politici. Většinou se jedná o kritiku tehdejších vládních představitelů Bohuslava Sobotky, Pavla Bělobrádka nebo Andreje Babiše. Ze zahraničních politiků je zde dokumentován blízký vztah Okamury s Marie Le Pen nebo Geertem Wildersem. Dále zde po devíti fotografiích byly zastoupeny výsledky průzkumů veřejného mínění nebo upozornění na tzv. fakenews a fake profily, které by si mohli příznivci splést s oficiálními účty. Mezi fotografiemi lze nalézt i takové, které přímo s hnutím nemají nic společného, jako je reklama na japonské sušenky nebo kuchyňské nože.

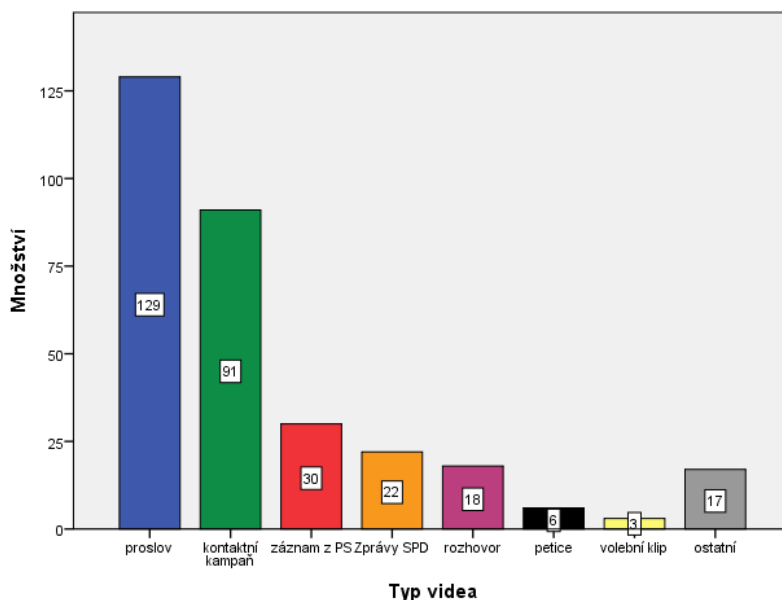
Videa, kterých bylo celkem 316, tj. v průměru 1,85 videa na den, tvoří hlavní médium přenosu informací. Během sledovaného období bylo dohromady pouze 14 dní⁶, kdy nebylo zveřejněno žádné video. Součet délky všech videí celkem činí 24 hodin 36 minut a 43 sekund. Průměrná doba videa vychází na 4 minuty 41 vteřin. Značnou část celkového času tvoří záznam rozhovorů, ať už v rádiu nebo televizi. Po odečtení těchto 15 rozhovorů a debat, které nebyly původním výtvořem SPD, klesne celková doba videí na méně než polovinu na 11 hodin a 9 minut. V tomto případě je průměrná délka videa 2 minuty 14 vteřin a medián videí pouhá 1 minuta a 38 vteřin. Co se týče reakcí ostatních uživatelů, práce brala v potaz

⁶ Jedná se o dny: 28. 5., 29. 5., 30. 5., 3. 6., 4. 6., 13. 6., 10. 7., 9. 8., 10. 8., 14. 8., 15. 8., 22. 8., 3. 9. a 13. 9.

pouze počet sdílení, počet zhlédnutí a počet reakcí, nikoliv komentáře. V průměru videa dosáhla 586 sdílení a každé video bylo v průměru označeno 961 reakcemi⁷. Největší význam zobrazuje ukazatel počtu zhlédnutí, který v průměru činí 45 160 zobrazení. Celkově tato videa od své publikování dosáhla přibližně 14 270 500 zobrazení.⁸

Pokud bychom se zaměřili na nejvíce mobilizující příspěvky⁹, tak jsou to především videa z období voleb. Především poděkování za hlasy Tomio Okamurou a předvolební video-podpora od Marie Le Pen. Dále se jedná o záznam ze zahájení kampaně z 20. července a video s názvem Ignorant Sobotka – Arogance moci, ve kterém se tehdejší premiér snaží ignorovat dotírající členy SPD. Celkem toto video bylo spuštěno zhruba 590 000 krát. Velmi „oblíbený“ se také stal rozhovor Okamury pro regionálnitelevize.cz Vsetín. Naopak nejmenší zájem měli příznivci o videa týkající se korupce. Nejvíce pasivní poté byli příznivci hnutí zhruba od konce května do poloviny června.

Zveřejněná videa můžeme rozlišit do třech základních kategorií – záznamy z Poslanecké sněmovny, proslovy Okamury a videa z kontaktní kampaně. Mezi další kategorie poté patří videa o peticích, rozhovory a televizní debaty, Zprávy SPD a volební klipy. Četnost takto rozřazených videí poté ukazuje Graf č. 1.

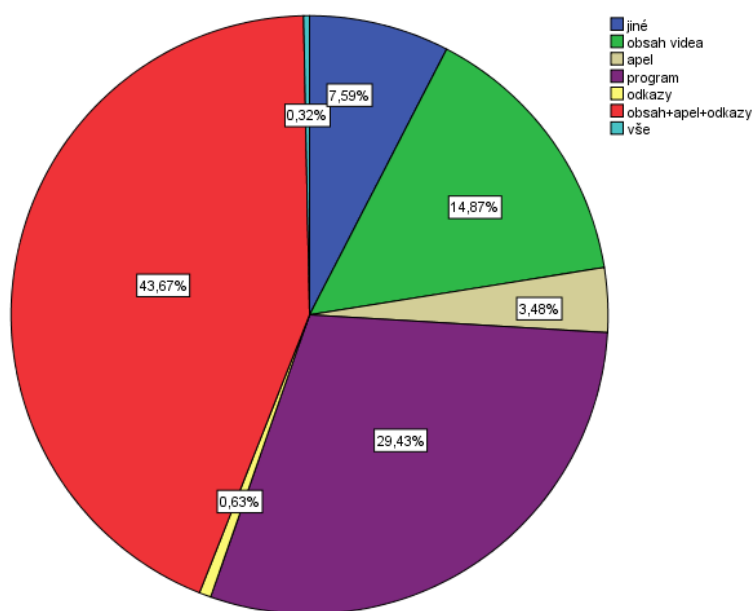
Graf 1: Četnost jednotlivých typu videí

⁷ Jedná se o možnosti: *To se mi líbí, Super, Haha, Paráda, To mě mrzí a To mě štvě.*

⁸ Údaje platí k datu 20. dubna 2018.

⁹ Video, která dosáhla největšího množství reakcí, sdílení či zhlédnutí.

Stejně jako lze rozřadit videa, lze rozdělit i jejich popisky, které pouze doplňují video a ve většině případů jsou identické. Popisky či jejich části lze definovat na psaný text, který zazní ve videu (obsah videa), písemný apel na sdílení videa a vyjádření svého názoru v popisku (apel), stručný program hnutí (program) a upozornění na další odkazy (odkazy), které zahrnují ostatní účty hnutí na sociálních sítích, odkaz na internetovou přihlášku do hnutí nebo žádost na finanční příspěvek pro hnutí i s číslem transparentního účtu. Nejčastější formou popisku poté byla kombinace obsahu videa, apelu na sdílení a odkazů. (Viz. Graf č. 2)

Graf č. 2: Rozložení popisků u videí ve vymezeném období

Porovnáme-li typ příspěvku s jednotlivými typy popisků, zjistíme jistou provázanost. Jak vyplývá z Tabulky č. 2, u proslovů jsou popisky nejsložitější, když skoro u všech videí obsahují celý textový záznam videa, apel na sdílení i další odkazy. Textové přepisy se poté nachází i u záznamů vystoupení v Poslanecké sněmovně a u všech Zpráv SPD. U většiny videí, která zachycují kontaktní kampaň, je přidán popis místa, kde se představitelé SPD nachází a stručný program hnutí, který vždy začíná slovy: „*Ano, my v SPD jsme jediní, kteří prosazují komplexní balíček změn směrem ke spravedlnosti pro každého slušného občana: zákon o referendu, přímá volba a odvolatelnost politiků a jejich hmotná odpovědnost, odmítáme přijetí eura, prosazujeme důchodovou reformu směrem ke spravedlivým důchodům včetně garantovaného minimálního důchodu ve výši 11 tis. Kč, podporu pracujících rodin s dětmi - ne parazitujících...*“ (Facebook 2017) U zbylých druhů videí se poté nenachází žádná výrazná shoda s typem popisku.

		Typ popisku							Celkem
		obsah videa	Apel	Program	odkazy	obsah+apel+ odkazy	Vše	Jiné	
Typ videa	Proslov	3	0	1	0	124	1	0	129
	kontaktní kampaň	1	4	81	0	0	0	5	91
	záznam z PS	18	0	1	0	10	0	1	30
	Zprávy SPD	22	0	0	0	0	0	0	22
	rozhovor	0	2	2	0	2	0	12	18
	petice	0	0	3	2	1	0	0	6
	volební klip	0	2	0	0	0	0	1	3
	ostatní	3	3	5	0	1	0	5	17
Celkem		47	11	93	2	138	1	24	316

Tabulka 2: Vztah typu videa a popisku ve vymezeném období

Personální obsazení videí poté vystihuje jeden ze znaků populistických hnutí – silnou závislost na charismatickém vůdci. Z celkového počtu 316 videí je Tomio Okamura aktivním účastníkem na 278 videích. Druhou nejaktivnější osobností je s 20 výstupy Radek Koten. Zásahu na tom má jeho pozice hlavního moderátora Zpráv SPD. V těchto pravidelných zprávách zpravidla vystupuje moderátorské duo – nejčastěji Radek Koten ve spolupráci s některou ze stranických kolegyně Lucíí Šafránkovou, Miluší Švomovou nebo Lenkou Zumrovou. Mimo zprávy se objevují ostatní tváře hnutí sporadicky, např. u videí s petičním stánkem (Lucie Šafránková, Tereza Hyťhová).

4.4 Obsahová analýza

Vzorek videí pro obsahovou analýzu byl redukován o rozhovory a předvolební televizní debaty, neboť se nejednalo o originální výtvar hnutí SPD a nemělo tak kontrolu nad obsahem rozhovoru. Záznamy z Poslanecké sněmovny součástí analýzy jsou z toho důvodu, že vystoupení mohlo být záměrné za účelem pozdější publikace na internetu a obsah znění je v kompetencích daného člena SPD. Výzkumný vzorek proto obsahuje 305 videí. V rámci obsahové analýzy se ověřuje naplnění analytického jádra populismu, jak jej navrhl Francisco Panizza. První dvě charakteristiky měly své dílčí proměnné, třetí nikoliv.

První část analytického jádra, konstrukce lidu a elit jako homogenní entity, byla rozdělena do dvou proměnných, používání lidu jako homogenní entity a používání elit jako homogenní entity. Druhá část, která hovoří o antagonistickém vztahu mezi lidem a elitami, byla rozdělena třech kategorií. V každé kategorii se zaznamenával antagonistický vztah k jinému druhu elit – k českým elitám, k evropsko-unijním a globálním elitám a médiím, která jsou brána jako zkorumpovaná a pod kontrolou elit. Všechny tři kategorie poté dávají dohromady ukazatel agregovaného antagonistického vztahu. Poslední díl teorie vyzdvihuje chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna.

	Prvky analytického populistického jádra		
	Homogenní entity	Antagonistický vztah	Lid jako suverén
Dílčí proměnné	Lid	České elity	
	Elity	EU a globální elity	
		média	

Schéma 1: Dílčí proměnné u jednotlivých prvků analytického populistického jádra

Přímé vyjádření homogenního vnímání lidu, potažmo národa, nebývá standardním vyjádřením. Ve velkém množství se pouze lid vymezuje od nepřizpůsobivých či parazitujících na systému. Nicméně to nelze brát jako dostatečné určení lidu. Nejen z toho důvodu byl konstrukt homogenního lidu zaznamenán jako nejslabší, a to v 7,2 % případech (22 záznamů). Oproti tomu vnímání elit jako homogenní vrstvy je častější a vyskytovalo se v necelé třetině videí – 32,1 % (98) videí. Spojíme-li obě proměnné, zjistíme, že užití homogenního lidu bylo až na výjimku vždy spojené i s entitou elit. Celkové zastoupení homogenních entit totiž zasahuje do 32,3 % videí.

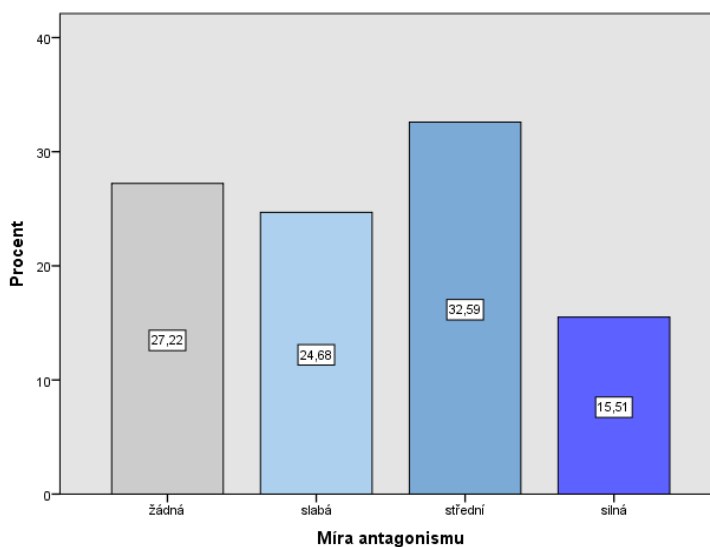
U druhé části, vnímání antagonistického vztahu mezi lidem a elitami, se jako nejsilnější vztah ukázal mezi občany a českými elitami. Tento vztah byl zmíněn v 60 % videí, tedy 183 případech. Jen nepatrně slabší výsledek zaznamenal vztah k médiím, což bylo zmíněno ve 159 příspěvcích, které znamenají 52,1 % videí.

Počet zastoupených elit	Míra zastoupení antagonismu
Žádná	Žádná
1 elita	Slabá
2 elity	Střední
3 elity	Silná

Schéma 2: Závislost míry zastoupení antagonismu na počtu elit

Nejslabším z dílčích ukazatelů se projevil nesourodý vztah k euro-unijním a v několika případech i globálním elitám. Výsledné skóre dosahuje 29,2 % případů (89 videí). Započtením předešlých třech částí tak získáme dva ukazatele.

V první řadě je to celkové zastoupení antagonistického vztahu mezi lidem a elitami, v druhé řadě můžeme určit i míru zastoupení antagonismu, tj. ke kolika dílčím elitám byl v rámci jednoho vzorku zaznamenán antagonistický vztah (viz. Graf č. 3).

Graf 3: Míra zastoupení antagonismu u videí ve vymezeném období

Z dosažených výsledků zjistíme relativně rovnoměrné zastoupení míry antagonistického vztahu, kdy nejméně je zastoupená silná míra, tedy vymezení se vůči všem třem typům elit. Nejpočetnější střední zastoupení pak obsahuje nejčastěji kombinaci antagonistického vztahu vůči domácím elitám a médiím. V porovnání míry zastoupení

antagonismu s typem videa objevíme několik tendencí. Největší míra vymezení se od elit obsahují proslovy Tomia Okamury a Zprávy SPD, které často slouží jako shrnutí týdenních příspěvků lídra hnutí. Naopak nejslabší míra zastoupení je v krátkých rozhovorech a kontaktní kampani, kde se politici snaží nejen svým příznivcům co nejvíce zalíbit (viz. Tabulka č. 3).

		Míra zastoupení antagonismu				Celkem
		žádná	slabá	střední	silná	
Typ videa	Proslov	2	21	76	30	129
	kontaktní kampaň	56	29	4	2	91
	záznam z PS	4	19	6	1	30
	Zprávy SPD	0	1	5	16	22
	Rozhovor	11	3	4	0	18
	Petice	4	2	0	0	6
	volební klip	0	1	2	0	3
	Ostatní	9	2	6	0	17
Celkem		86	78	103	49	316

Tabulka 3: Vztah míry zastoupení antagonismu a typu videa

Posledním faktorem, který tvoří analytické jádro populismu, je chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna. Pro uznání této proměnné bylo zapotřebí všeobecného vyzdvižení dobrých vlastností a schopností lidí. Tato podmínka byla splněna pouze v 51 videích, které tvoří 16,7 % celkové vzorku. Zaměříme-li se, stejně jako u předchozích proměnných, na vztah proměnné na typ videa, vyjde nám jasná rovnice. Až na osm případů byly všechny případy vyzdvižení lidu ve videích z kontaktní kampaně, a to zhruba v necelé polovině tohoto typu příspěvku. U nejpočetnější kategorie videí, proslovech, se tento aspekt objevil pouze dvakrát (viz Tabulka č. 4).

		Dobry lid		Celkem
		Ano	Ne	
Typ videa	Proslov	2	127	129
	kontaktní kampaň	43	48	91
	záznam z PS	1	29	30
	Zprávy SPD	0	22	22
	Rozhovor	1	6	7
	Petice	0	6	6
	volební klip	0	3	3
	Ostatní	4	13	17
Celkem		51	254	305

Tabulka 4: Vyzdvižení lidu v závislosti na typu videa

Dokresluje to tak celkové vyznění nálady ve videích, kdy kontaktní kampaň je prezentována se slabým antagonistickým vztahem k elitám a důrazu na dobré vlastnosti lidí. Naopak je tomu u proslovů, které obsahují velké zastoupení střední a silné míry antagonistického vztahu a mizivé procento zmínek o lidu jako morálně nezkaženém suverénu.

Shrneme-li celkové výsledky zastoupení jednotlivých částí analytického jádra, dojdeme k těmto následujícím závěrům. Ve třetině příspěvků (32,3 %) bylo zastoupeno tvrzení alespoň o jedné zde dvou možných skupin (lid nebo elity), jako o homogenní entitě. U druhé části, po započtení všech možných antagonistických vztahů, tj. mezi lidem a českými elitami, evropsko-unijními a globálními elitami a médii, se tento aspekt objevil v 72,8 % případů. Posledním, třetím aspektem, je charakteristika lidu jako morálně nezkaženého suveréna. Tato vlastnost byla zastoupena pouze v 16,1 % videí a je tak nejslabším prvkem. Z celkového počtu 305 videí se po celkovém zahrnutí všech tří hlavních prvků objevuje alespoň jeden v 85,6 % příspěvků.

Závěr

Pravidlem odborných prací se zaměřením populismu je poukazování na nejednotnost teoretických přístupů a hledání nové univerzální definice. S teoretickou roztržitostí se potýkala i tato práce. Jejím cílem ale nebylo přispět další možnou definicí a ani se o to nepokoušela. Práce tak mohla čerpat z více teoretických rámců a v analytické části ji nijak neomezovaly. Na základě výše zmíněných údajů a vybraných teoretických přístupů došla práce k několika závěrům.

Smyslem práce bylo formou případové studie zanalyzovat fungování pravicových populistů na sociálních sítích. Pro studii bylo vybráno hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura, které má v současné době značnou podporu. Ta se nejvíce projevila v posledních parlamentních volbách, ve kterých hnutí skončilo na čtvrtém místě se stejným počtem mandátů, jako strana před ním. Jedním z cílů práce bylo potvrdit, že hnutí SPD je opravdu populistické, resp. se řadí do proudu pravicových populistů.

Na základě teorie bývají tato hnutí založena na charismatických vůdcích. To se potvrdilo i u SPD hned v několika směrech. V první řadě je jméno lídra obsaženo v samotném názvu hnutí. Za druhé hnutí vzniklo ze shora, kdy T. Okamura spolu s nynějším místopředsedou Radimem Fialou podávali přihlášku na zapsání hnutí a až poté začali nabírat další členy. Postavení předsedy strany je silné i ve zmíněném náboru členů, kdy je zapotřebí souhlasu předsedy pro udělení členství. Takto centralizované vedení je též charakteristickým populistickým znakem. Dalším typickým znakem je nepřátelství vůči zastupitelské demokracii. Tento bod naplňuje program, stejně jako název hnutí, prosazováním institutů přímé demokracie. Nejmedializovanějším je všeobecné referendum, dále pak přímá volba a odvolatelnost poslanců, hejtmanů a starostů. Dominanci předsedy hnutí lze uvést i na poměru sledujících oficiálních profilů na sociální síti Facebook. Profil hnutí SPD sleduje necelých 34 000 uživatelů, zatímco profil T. Okamury více než 266 000 uživatelů. Tímto počtem sledujících je na české politické scéně prvním a to s enormním rozdílem.

Na otázku pravolevého zařazení nedokázali odpovědět ani představitelé hnutí. Dle předsedy pražské organizace Vítězslava Nováka se hnutí rozprostírá po celém spektru. Na jednu stranu má levicové sociální cítění a na druhou stranu pravicové řešení ekonomiky např. snižováním daní. Předseda strany upozornil na fakt, že podle něj není přímá demokracie ani pravicová ani levicová. Podle teorie se pravicoví populisté soustředí více na politické otázky než na ekonomické, které jsou přednější pro levicové populisty. V programu SPD se objevují

ekonomické i politické otázky a jejich řešení, převažují ale otázky politické. Pro pravicový populismus nasvědčuje i forma tzv. vylučujícího populismu, který vymezuje, kdo je a kdo není lid. Toto vymezení, kromě standardního vymezení od elit, lze nalézt ve vymezení se vůči imigrantům a vyznavačům islámu.

Tvrzení, že hnutí SPD je typické populistické hnutí, bylo ověřováno v rámci obsahové analýzy video příspěvků na profilu Tomio Okamura – SPD na sociální síti Facebook. V rámci této analýzy byla použita teorie analytického jádra populismu. Jádro populismu zde tvoří tři, navzájem propojené, charakteristické znaky: konstrukt lidu a elit jako homogenních entit, mezi nimiž působí antagonistický vztah, kdy lid představuje morálně nezkaženého suveréna. Tyto znaky byly formou dílčích proměnných analyzovány na vybraném vzorku příspěvků. První znak, který popisuje lid a elity jako homogenní entity byl zastoupen, alespoň jednou entitou, ve 32,3 % příspěvků. Druhý znak, který vyjadřuje antagonistický vztah mezi oběma entitami, obsahoval tři dílčí proměnné, které specifikovaly daný druh elit (české elity, evropsko-unijní a globální elity a média, která jsou brána jakou součástí elit). Mezi těmito proměnnými byly nejčastěji zastoupeny české elity a to v 60 % případů. Celkem byl antagonistický vztah zachycen v 72,8 % videích. V rámci toho bylo nejčastější kombinací působení českých elit spolu s médii. Poslední charakteristika populistického jádra, vyzdvihování lidu jako morálně nezkaženého fenoménu, byla zastoupena nejméně, pouze v 17,4 % příspěvků. Ve výsledku tak dvě ze tří charakteristik nedosahují nijak výrazného zastoupení. Pokud bychom ale brali v potaz, že stačí být uvedena alespoň jedna ze tří charakteristik, vyjde nám zastoupení prvků této teorie v 82,6 % příspěvků.

Po zodpovězení vedlejších výzkumných otázek tak můžeme zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, která zněla: „*Jakými prostředky komunikuje se svými příznivci Tomio Okamura na sociálních sítích?*“. Nejstručněji by se dalo odpovědět, že se nejčastěji jedná o videopříspěvek na sociální síti Facebook, který trvá 2 minuty a 14 vteřin. Ve videu, které má formát proslovu, vystupuje pouze T. Okamura a vyjadřuje zde antagonistický vztah k jednomu až dvěma druhům elit. U příspěvku je přiložen popisek, který obsahuje textový přepis proslovu z videa doplněný apelem na sdílení videa a několika odkazy, které upozorňují na další profily hnutí SPD nebo přímo T. Okamury a možnost vyplnění přihlášky do hnutí či příspěvní na transparentní účet včetně čísla onoho účtu.

K tomuto závěru jsme se dostali po statistickém zanalyzování všech příspěvků na, dle ukazatelů sledovanosti, nejdůležitějším profilu hnutí SPD. Za období od 2. května do 21. října

2017 bylo, dle dostupných zdrojů, na tomto profilu zveřejněno celkem 316 videí, 233 fotografií a žádný čistě textový status. Při sečtení všech typů příspěvků zjistíme, že v průměru se každý den zveřejní 3,2 příspěvku. Fotografie potvrzují fungování hnutí na základě dominantního lídra. Celkem 131 zobrazení T. Okamury oproti devíti fotografiím ostatních členů je toho jasným důkazem.

Hlavní typ příspěvku, které slouží ke sdílení názorů a informací o hnutí, jsou videa. Zde je ústřední role T. Okamury procentuálně nejvýraznější, když působí jako aktivní účastník v 88 % videí. Zveřejněné audiovizuální příspěvky lze rozdělit do několika kategorií. Prvním a nejpočetnějším typem jsou proslovy T. Okamury, ve kterých sděluje stanoviska hnutí a vlastní názory. Druhým typem jsou krátká videa dokumentující kontaktní kampaň předsedy hnutí. Dalším typem jsou záznamy z vystoupení v Poslanecké sněmovně. Hlavním typem videí, ve kterých vystupují další tváře SPD, především Radek Koten, jsou Zprávy SPD, které informují o usnesení předsednictva hnutí a rekapituluji některé proslovy lídra hnutí. Mezi další druhy videí patří záznamy rozhovorů a televizních debat, informování o umístění petičních stánků nebo volební klipy.

Dle mého názoru může tento formát příspěvků ukázat cestu tradičním stranám či politikům. V současné době, kdy je člověk zahlcen téměř nonstop přísunem informací, je způsob krátkých a častých videí ideální. Fakt, že mezi příspěvky T. Okamury chybí textové statusy, dle mého mínění, není náhodný. Způsob opakování některých témat a následná rekapitulace v týdenních Zprávách SPD, může dle mého názoru, vyvolat dojem o důležitosti a pravdivosti daného jevu, ať už je realita jakákoliv. Na druhou stranu volební úspěch hnutí SPD není založen pouze na kvalitní prezentaci na sociálních sítích, ale i na nepřetržité kontaktní kampani. Dle doložených videí se předseda hnutí zúčastnil každý víkend alespoň dvou akcí.

Následný výzkum by mohl pokračovat několika směry. Jedním z nich je zachování stejné metodologie a rozbor videí po volbách do Poslanecké sněmovny. Zajímavým výzkumem by bylo zaměření se více na obsah videí a jejich proměna se snahami o vyjednávání účasti ve vládě. Při stejné metodologii by bylo možné se zaměřit na jiné populistické uskupení či všeobecně na jinou politickou stranu. Další forma výzkumu může představovat faktickou ověřitelnost výroků v příspěvcích a určení míry zavádějících, lživých či pravdivých výroků.

Použitá literatura byla vhodně vybrána, a ačkoliv sborník G. Ionescu a E. Gellnera byl vydán již roku 1970, stále je přínosný. To se potvrdilo i u novějších článků, které z tohoto sborníku také čerpaly. Hlavní teoretické publikace stejně jako články Margaret Canovan či Andreje Školkaye nebo monografie Paula Taggarta *Populism* byly vydány kolem roku 2000, ale stále patří mezi základy zkoumání populismu. Dlouhodobě své poznatky aktualizuje i dvojice autorů Cas Mudde a Hans-George Betz, což vede k častému odkazování na sebe samé. Z děl českých autorů byla nejpřínosnější kniha *Populismus v časech krize* z roku 2016, jejíž hlavním editorem byl Michal Kubát. Oproti tomu řada publikací na téma populismu a radikální pravice od Miroslava Mareše nebyla vůbec zařazena, neboť do velké míry čerpal z výše uvedených autorů.

Prameny a Literatura

Ágh, Attila. 1998. *The Politics of Central Europe*. London: Sage Publications.

Aktuálně. 2012. „Prezidentské volby ČR 2013.“ *Aktualne.cz*, 2. 7. 2012 (online) Dostupné z: <<https://www.aktualne.cz/wiki/politika/prezidentske-volby-cr-2013/r~i:wiki:3300/?redirected=1524400304>> (28. 4. 2018)

Aktuálně. 2013. „Úsvit přímé demokracie.“ *Aktualne.cz*, 22. 11. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.aktualne.cz/wiki/politika/politicke-strany/usvit-prime-demokracie-tomia-okamury/r~i:wiki:4006/>> (28. 4. 2018)

Betz, Hans-Georg. 1993. „Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe.“

Betz, Hans-Georg. 2004. „Exclusionary Populism in Western Europe in the 1990s and Beyond.“ *UNRISD*, 1. 10. 2004 (online). Dostupné z: <<http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/search/17BFB816DA5CEF8B80256B6D005787D8?OpenDocument>> (24. 4. 2018)

Comparative Politics 25 (4): 413-427. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/422034>> (28. 4. 2018)

Canovan, Margaret. 1999. „Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy.“ *Political Studies* 47: 2-16 (online) Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-9248.00184>> (20. 4. 2018)

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2016. „Důvěra vrcholným politikům – leden 2016.“ *Sociologický ústav AV ČR*, 4. 2. 2016 (online). Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2005/f9/pi160204.pdf> (28. 4. 2018)

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2018. „Důvěra stranickým představitelům – leden 2018.“ *Sociologický ústav AV ČR*, 14. 2. 2018 (online). Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4519/f9/pi180214.pdf> (28. 4. 2018)

Cowen, Tyler. 2017. „The New Populism isn't about economics“ Bloomberg, 23. 10. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-10-23/the-new-populism-isn-t-about-economics>> (27. 4. 2018)

(a)ČT24. 2015. „Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD.“ *Česká televize*, 16. 6. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>> (28. 4. 2018)

(b)ČT24. 2015. „Zatmění Úsvitu: Poslanecký klub opouští i Šarapatka.“ *Česká televize*, 25. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1514780-zatmeni-usvitu-poslanecky-klub-opousti-i-sarapatka>> (28. 4. 2018)

ČT24. 2017. „Ostrý jazyk znovu zabral, Okamura přivedl po Úsvitu do sněmovny i SPD.“ *Česká televize*, 21. 10. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2280226-ostry-jazyk-znovu-zabral-okamura-privedl-po-usvitu-do-snemovny-i-spd>> (28. 4. 2018)

Danics, Štefan, Ladislava Tejchmanová. 2017. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: univerzita Jana Amose Komenského.

Deník. 2017. „Nejvíc věříme Okamurovi a Babišovi, Gazdík se propadá, tvrdí průzkum.“ *Denik.cz*, 14. 6. 2017 (online). Dostupné z: <https://www.denik.cz/z_domova/nejvic-verime-okamurovi-a-babisovi-gazdik-se-propada-20170614.html> (28. 4. 2018)

Dymanus, Dominik. 2017. „Kandidatura Hayata Okamury: Znamé příjmení z něj může udělat Tomiova silného soupeře.“ *Forum24.cz*, 8. 8. 2017 (online). Dostupné z: <<http://forum24.cz/kandidatura-hayata-okamury-zname-prijmeni-z-nej-muze-udelat-tomiova-silneho-souper/>> (28. 4. 2018)

Greskovits, Béla. 1998. *Political Economy of Protest and Patience. East European and Latin American Transformations Compared*. Budapešť: CEU Press.

Havlík, Vlastimil, Aneta Pinková. 2012. „Populisté, protestní strany, outsideři? Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran.“ *Rexter* 10 (2): 121-153.

Heywood, Andrew. 2008. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Honzejek, Petr. 2016. „V Česku vítězí nový populismus.“ *Ihned.cz*, 30. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65571570-v-cesku-vitezi-novy-populismus>> (27. 4. 2018)

Houser, Marek. 2013. „Okamura nevolil. Nechtěl se prý zúčastnit podvodných voleb.“ *Denik.cz*, 14. 1. 2013 (online). Dostupné z: <https://www.denik.cz/z_domova/tomio-okamura-nevolil-jsem-nechtel-jsem-se-zucastnit-zmanipulovanych-voleb-20130.html> (28. 4. 2018)

Hrubeš, Karel. 2015. „Peníze z Úsvitu šly lidem od Bárty, ukazují faktury.“ *Idnes.cz*, 27. 3. 2015 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/usvit-volby-financovani-strany-dnz-/domaci.aspx?c=A150326_224030_domaci_aba> (28. 4. 2018)

Hušková, Lucie. 2017. „V Česku vyrostl počet denních uživatelů Facebooku na 3,8 milionů.“ *Newsfeed*, 23. 11. 2017 (online). Dostupné z: <<https://newsfeed.cz/v-cesku-vyrostl-pocet-dennich-uzivatelu-facebooku-na-38-milionu/>> (27. 4. 2018)

Ihned. 2015. „Okamura zakládá novou stranu. Svoboda a přímá demokracie bude mít stejný program jako Úsvit.“ *Ihned.cz*, 5. 5. 2015 (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-63966930-okamura-zaklada-novou-stranu-svoboda-a-prima-demokracie-bude-mit-stejny-program-jako-usvit>> (28. 4. 2018)

Ihned. 2018. „Lidé politikům nevěří. Nejoblíbenější a zároveň nejméně důvěryhodní jsou Babiš s Okamurou, ukázal průzkum.“ *Ihned*, 14. 2. 2018 (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-66049860-cesi-politikum-neveri-nejoblibenejsi-a-zaroven-nejmene-duveryhodni-jsou-babis-s-okamurou-ukazal-pruzkum>> (28. 4. 2018)

Ionescu, Ghita, Ernest Gellner (eds.). 1970. *Populism: its meanings and national characteristics*. London: Weidenfeld and Nicolson.

Kasík, Pavel. 2017. „Facebook má dvě miliardy aktivních uživatelů.“ *Technet.idnes.cz*, 28. 5. 2017 (online). Dostupné z: <https://technet.idnes.cz/facebook-ma-dve-miliardy-aktivnich-uzivatelu-mesicne-poi-/kratke-zpravy.aspx?c=A170628_103550_tec-kratke-zpravy_pka> (28. 4. 2018)

Kopecký, Josef. 2012. „Okamurovi škrtili 26 tisíc podpisů, dál nejde ani Bobošíková a Dlouhý.“ *Idnes.cz*, 23. 11. 2012 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/ministerstvo-vnitra-vyradilo-kandidaty-z-prime-volby-prezidenta-p99-/domaci.aspx?c=A121123_114054_domaci_kop> (28. 4. 2018)

Kubát, Michal, Martin Mejstřík, Jiří Kocián (eds.). 2016. *Populismus v časech krize*. Praha: Karolinum.

- Kulhánková, Hana, Jakub, Čamek. 2010. *Fenomén facebook*. Kladno: BigOak.
- Laclau, Ernesto. 1977. *Politics and Ideology in Marxist Theory*. London: Verso.
- Mudde, Cas. 2000. *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press.
- Mudde, Cas. 2004. *The Populist Zeitgeist*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Mudde, Cas. 2012. „Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what?“ *European Journal of Political Research*, 2. 7. 2012 (online). Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-6765.2012.02065.x>> (26. 4. 2018)
- Mudde, Cas, Cristóbal Rovira Kaltwasser. 2017. *Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- „O mně“ *Tomio*, (online). Dostupné z: <<http://www.tomio.cz/o-mne/>> (28. 4. 2018)
- Panizza, Francisco. 2005. *Populism and the mirror of democracy*. London: Verso.
- Pospíšilová, Marie. 2016. *Facebooková (ne)závislost: identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Praha: Karolinum.
- „Program“ *hnutí SPD*, (online). Dostupné z: <<http://www.spd.cz/program>> (28. 4. 2018)
- Shils, Edward. 1956. *The torment of Secrecy*. Glencoe: Free Press.
- Scherer, Helmut. 2004. Úvod do metody obsahové analýzy. Pp. 29-69 In Reifová, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.
- Schneider, William. 1994. „The New Populism“. In *International Society of Political Psychology* 15 (4): 779-784 (online). Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3791636>> (21. 4. 2018)
- Stanley, Ben. 2008. „The thin ideology of populism.“ *Journal of Political Ideologies* 13 (1): 95-110 (online). Dostupný z: <https://www.researchgate.net/publication/233436579_The_Thin_Ideology_of_Populism> (1. 5. 2018)
- „Stanovy“ *hnutí SPD*, (online). Dostupné z: <<http://www.spd.cz/uploads/stranky/6/dokumenty/stanovy-16-8-23016.pdf>> (28. 4. 2018)

Školkay, Andrej. 2000. „Populism in Central Eastern Europe.“ *Thinking Fundamentals, IWM Junior Visiting Fellows Conferences*, (online). Dostupné z: <<http://www.iwm.at/wp-content/uploads/jc-09-11.pdf>> (25. 4. 2018)

Taggart, Paul. 2000. *Populism*. Buckingham: Open University Press.

Tismaneanu, Vladimir. 1996. “The Leninist Debris or Waiting for Perón.” *East European Politics and Societies* 10 (3): 504-535 (online). Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010414008317950>> (22. 4. 2018)

Učeň, Peter. 2004. „Centrist Populism as a New Competitive and Mobilization Strategy in Slovak Politics.“ *Academia.edu*, 1. 1. 2004 (online) Dostupné z: <https://www.academia.edu/464527/Centrist_Populism_as_a_New_Competitive_and_Mobilization_Strategy_in_Slovak_Politics> (25. 4. 2018)

Wiles, Peter. 1969. „A syndrome, not a doctrine: some elementary theses on populism“. Pp. 166-179 In Ionescu, Ghita, Ernest Gellner (eds). *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. London: Weidenfeld and Nicolson.

Zdroje:

www.facebook.com/tomio.cz

www.aplikace.mvcr.cz/seznam-politicky-stran

www.parties-and-elections.eu

www.volby.cz

Přílohy

Příloha č. 1 – Datový soubor

Příloha č. 1 je přiložena ve formátu Datový soubor.sav na CD.

Příloha č. 2 – Dotazník

- 1) Jak důležitá je podle Vás komunikace politické strany či hnutí s příznivci na sociálních sítích?
- 2) Jak často zveřejňujete příspěvky na oficiálních účtech SPD?
- 3) Jak velkou roli podle vašeho názoru hraje forma příspěvku (video/fotka/text)?
- 4) Uvádíte ve svých příspěvcích především fakta či spíše osobní názory?
- 5) Účastníte se aktivně diskuzí pod příspěvky?
- 6) Která témata jsou nejvíce mobilizující? (dosahují většího počtu „lajků“, více komentářů)
- 7) Prošli jste školením či obdrželi příručku, jak správně komunikovat s lidmi na sociálních sítích?
- 8) Co považujete za primární kanál pro komunikaci?
- 9) Rozlišujete propagaci na Facebooku a Twitteru či jinými soc. sítěmi?
- 10) Jak byste stručně charakterizovali hnutí SPD?
- 11) Kam byste zařadili hnutí SPD na pravolevé škále? (stupnice 1-11; 1 = levice, 11 = pravice; 6 = střed)

Příloha č. 3 – Odpovědi na dotazník SPD – Praha

- **Jak důležitá je podle Vás komunikace politické strany či hnutí s příznivci na sociálních sítích?**
- Sociální sítě jsou velmi důležité, zastoupeny všechny generace. Nejde nevšimnout vývoje, kdy třeba úspěšní Piráti úplně vynechali loni budování stránky předsedy Bartoše. Ten měl v říjnu 2017 1600 lajků a málem se mi faninka rozbrečela, že jsem ho vynechal z hodnocení leaderů stran.

- **Jak často zveřejňujete příspěvky na oficiálních účtech SPD?**
- Denně na profilu, stránce a stránkách jednotlivých obvodů.

- **Jak velkou roli podle vašeho názoru hraje forma příspěvku (video/fotka/text)?**
- Záleží na obsahu, obecně hlavně emoční posty

- **Uvádíte ve svých příspěvcích především fakta či spíše osobní názory?**
- Snažím se fakta

- **Účastníte se aktivně diskuzí pod příspěvky?**
- Zastávám názor moderovat diskuzi. Tj plně účastnit, případně mazat nevhodné (vulgarity)

- **Která témata jsou nejvíce mobilizující? (dosahují většího počtu „lajků“, více komentářů)**
- Nejde o téma spíš o formu bulváru

- **Prošli jste školením či obdrželi příručku, jak správně komunikovat s lidmi na sociálních sítích?**
- Ne zatím ne

- **Co považujete za primární kanál pro komunikaci?**
- Sms – telefon? Jinak samozřejmě být na příjmu email – fb - whatsapp

- **Rozlišujete propagaci na Facebooku a Twitteru či jinými soc. sítěmi?**
- Primárně facebook

- **Jak byste stručně charakterizovali hnutí SPD?**
- Vlastenecké hnutí. 99% se přidalo aby se podílelo na lepší budoucnosti.

- **Kam byste zařadili hnutí SPD na pravolevé škále? (stupnice 1-11; 1 = levice, 11 = pravice; 6 = střed)**
- viz email....všude

* email:

„Ta poslení je záludná SPD se prolíná celým spektrem... vlevo je to sociální citění a vpravo zase pravicový pohled na ekonomiku běžného života. Levný fungující stát pro občany. Nižší daňová zátěž.

A posledních 25 let nám ukázalo, že pravice zvedala daně a levice kolikrát dělala pravicová opatření..

Pak tu máme nálepky extrémní pravice.. extrémní levice.“

Příloha č. 4 – Odpovědi na dotazník – SPD – Okamura

- 1) Jak důležitá je podle Vás komunikace politické strany či hnutí s příznivci na sociálních sítích?**

Velmi důležitá

- 2) Jak často zveřejňujete příspěvky na oficiálních účtech SPD?**

Pokud možno denně

- 3) Jak velkou roli podle vašeho názoru hraje forma příspěvku (video/fotka/text)?**

Hlavní je obsah

- 4) Uvádíte ve svých příspěvcích především fakta či spíše osobní názory?**

Záleží na příspěvku

- 5) Účastníte se aktivně diskuzí pod příspěvky?**

Záleží na časových možnostech

- 6) Která témata jsou nejvíce mobilizující? (dosahují většího počtu „lajků“, více komentářů)**

Ta aktuální

- 7) Prošli jste školením či obdrželi příručku, jak správně komunikovat s lidmi na sociálních sítích?**

Ne

- 8) Co považujete za primární kanál pro komunikaci?**

TV, rádio, sociální sítě

9) Rozlišujete propagaci na Facebooku a Twitteru či jinými soc. sítěmi?

Ano

10) Jak byste stručně charakterizovali hnutí SPD?

Prosazuje demokracii

11) Kam byste zařadili hnutí SPD na pravolevé škále? (stupnice 1-11; 1 = levice, 11 = pravice; 6 = střed)

Přímá demokracie není ani pravicová, ani levicová